

TEVHİDİ DÜŞÜNCE AÇISINDAN BATI (SANAYİ) MEDENİYETİ ÇÖKÜŞÜNE YÖNELİK ONTOLOJİK ANALİZ

Osman ŞİMŞEK*

Öz

Medeniyetlerin ana işlev gücünü veren “düşünce dünyaları” ve “toplum felsefeleri”dir. Bu çalışmada sosyal düşünce düzleminde Batı sanayi medeniyetinin sanayi toplumundan bilgi toplumuna rağmen toplum ve dünya görüşünü belirleyen ana felsefesinin 21. Yüzyılın temel özelliklerine katkı yapması açısından yetersizlik taşıma noktasına gelmesi bağlamında, Batı medeniyetinin sanayi, ekonomi ve toplum felsefesinin tevhidi düşünce açısından ontolojik bir analizi yapılmaktadır. Bu noktada temel bakış açısı ise İbn-i Haldun’un medeniyetler “doğar, büyür ölür çünkü Allah yeryüzünde hiçbir şeye “baki”lik (sonsuzluk) vermemiştir” anlayışı, sosyal düşünce geliştirme de kilit bir bakış açısını oluşturmaktadır. Bu noktada Batı medeniyeti de sonsuzu dek var olmayacağından çöküşe girmesinin ekonomi, sanayi ve toplumsal ahlak açısından durumu tevhidi düşünce yöntem bilgisiyyle ortaya konulmaktadır. Böylece yeni dönemde “nasıl” ve “ne tür” bir özgün planlamaya ihtiyaç duyulduğu, bunun üzerinden şekillendirilebilir.

Anahtar Kelimeler: *Tevhit, Tevhidi Düşünce, Medeniyet, Batı Medeniyeti, Dijital Toplum.*

ONTOLOGICAL ANALYSIS OF THE COLLAPSE OF THE WESTERN (INDUSTRIAL) CIVILIZATION FROM THE STANDPOINT OF TAWHIDI THOUGHT

Abstract

Civilizations are powered functionally by their “worlds of thoughts” and “philosophies of their societies.” This paper presents an ontological analysis of the economy, industry and social philosophy of the industrial Western civilization from the standpoint of the Tawhidi Thought, in such a context where the mainstream philosophy of the West, forming the Western worldview from the times of the industrial society to knowledge society, makes little contribution to the making of the 21st century. Having an important position in the development of social thought, İbn-i Haldun’s perspective that “civilizations are born, grow and die, for Allah has not given the property of ‘being eternal’ to anything or anyone on earth,” is the stance adopted in this paper. The industrial, economic, and moral causes of the process of collapse the Western civilization has been undergoing recently are explored using the methodology of the Tawhidi Thought, which could help shape the “hows” and “types” of social planning in the coming term.

Keywords: *Tawhid, Tawhidi Thought, Civilization, Western Civilization, Digital Society*

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Giriş

Batılı sosyologlar, İslam sosyoloğu İbn-i Haldun'u, organizmacı yaklaşım diye bilenen akımın içinde ele alırlar. Organizmacı bakış açısı ise hücre ya da insanı 'doğma', 'büyüme' ve 'ölme' süreci üzerinden ele alarak, toplumları da bu gelişim ekseninde değerlendirirler. Bu bağlamda, İbn-i Haldun'un toplumların da insanlar gibi "doğar, büyür, ölür" şeklindeki tekâmülcü görüşü, ilk bakışta Batılı organizmacı sosyolojik akım mensuplarıyla sanki aynı mantıktan düşünüyormuş gibi anlaşılabilir. Oysa İbn-i Haldun, bir İslam düşünürüdür. Bu noktada İbn-i Haldun toplumların "doğma, büyüme ve ölmelerini (çökmelerini)" Allah'ın Esmaları üzerinden değerlendirmektedir. Allah'ın (c.c.) bilinen Esmalarının çoğunun, insanlar ve dünya hayatı üzerindeki etkileri görülmektedir. Mesela, annenin evladına acıması, şefkati, Allah'ın Rahim esmasının bir tecellisi gibi. Ancak Allah'ın, "Baki" ve "Halık" Esmalarından insanlara, toplumlara ve dünya hayatı üzerindeki unsurlara bir hisse vermediğini bilmekteyiz. Buna göre İbn-i Haldun tüm toplumların doğup, büyümesinin ve sonrasında ölmesinin (çökmesinin), ilahi bir irade olduğunu ortaya koymaktadır. Hiçbir insan, toplum, sosyal sistem ve düzenin "Beka"sı yoktur. Bu hakikat, medeniyet ve sosyal sistem gerçeğinin anti-pozitivist merkezli okunmasını da zorunlu kılmaktadır. Buna göre İbn-i Haldun'un yukarıda anılan bu bildirimini, Batılı düşünce geleneğinin salt rasyonalitesine göre bir anlam içermeyip, İbn-i Haldun'cu analizin köklerini ilahi Tevhit kanununa göre belirtmiş olmaktadır. Bu noktada 19. yüzyılda "dünyaya yön veren lider medeniyet" vasfını Osmanlı'dan devir alan Batı medeniyeti, iki yüz yıllık büyüme ve olgunlaşma döneminden sonra günümüzde gerileme dönemine girmiş ve dünya medeniyetine yön verme özelliğini yitirir bir noktaya gelmiştir.

Medeniyetlere ana işlev gücünü veren "düşünce dünyaları" ve "toplum anlayış felsefeleri"dir. Batı medeniyetinde bu süreç Aydınlanma ile başlamış ve pozitivizmle devam etmiştir. Nihayetinde ise pozitivism artık 21. yüzyılda, dünyaya yön veren sanayi medeniyetine kendi iktidarını devam ettirecek toplum felsefesi imkânını sunmaktan uzaklaşmıştır. Bundan dolayı bu çalışmada sosyal düşünce düzleminde, Batı sanayi medeniyetinin sanayi toplumundan bilgi toplumuna yani post-modern sürece geçmesine rağmen toplum ve dünya görüşünü belirleyen ana toplum felsefesinin yetersizliğinin vurgulanması amaçlanmaktadır. Söz konusu bu yetersizliğin, sanayi ve ekonomi üzerinden Batı medeniyetinin "nasıl" ve "niçin" çöküşe götüren "medeniyet anlayışı"nda olduğunun ontolojisi üzerinden bir analizi yapılacaktır. Bu noktada konuya girerken mevcut modern Batı medeniyetinin toplum felsefesinin kabulü üzerinden geçirdiği safhaları kısaca ortaya koyarak, "niçin" Batı medeniyetinin çöküş sürecine girdiğinin "kök bakış açısından" ontolojik temellerini belirtmenin gereği bulunmaktadır.

Modern Batı medeniyeti, "ekonomi" olgusunu insan, toplum, kültür, sosyal ve düşünce dünyasının merkezine alarak her şeyde öncelikle ekonomik düşünme üzerine kurgulanmış *materyalist* bir medeniyettir. Bu ekonomi temelli medeniyet, ekonomi/madde temel kabulünün tabii sonucu olarak, seçkinciliği, sınıflı yapıyı, rasyonaliteye uygun yani akılcı düşünmeyi, hedonizmi, antroposentrik insan-toplum anlayışını, buna bağlı olarak da ulus-devlet milliyetçiliğini, Artur Gabineau'cu

kan esasına dayalı etnik siyaset ve iktidar olmayı ön plana çıkarmıştır. Dolayısıyla Batı medeniyetinde, “maddi” anlamda her türlü “güce sahip olma” ve tüm bunların belirgin sonucu olarak da, hedonist ve anomi duyguları içine düşmüş bir toplumun, çatışma ahlaki üzerine şekillenmiş yapısıyla ortaya çıktığı görülür (Şimşek, 2013: 83). Böylece modern Batı medeniyetinin “madde” merkezli toplum görüşünün temel karakteristik özelliklerinin, “hümanizm, dualite, ilerlemeci tarih anlayışı, pozitivizm, modern ahlak düşüncesi, modern politik düşünce, modern sanayi anlayışı” gibi vasıflardan oluştuğu söylenebilir. (Küçükalp ve Cevizci, 2010: 155)

Bütün bunlar modern Batı medeniyetini “ekonomi/maddi/rasyonel” temelli kaınat anlayışına, hangi toplum felsefesi ya da felsefelerinin rehberliğinde ulaştığını göstermektedir. Bu felsefe/lerin 21.yüzyılda neden çaresizlik içine düşmüş bir Batı medeniyetini ortaya çıkardığını ve böylece sanayi medeniyetinin bu felsefi anlayışlar etkisinde nasıl bir çöküş içine girdiğinin ortaya konması önem taşımaktadır. Aydınlanma düşüncesinin aklı paganlaştıran temel özelliği, bu temel üzerine kurulan A. Comte’un 19. yüzyılda ortaya attığı pozitivist felsefedir. Yüz yıllık bir sürede Avrupa’da hâkim uygulama yaşayan pozitivist felsefe, sanayi medeniyetini buna göre yapılandırmıştır. Çalışma ve endüstri ilişkileri hep bu anlayışın etkileri çerçevesinde kurgulanmıştır. Bu felsefi anlayış, çalışma ve endüstri hayatında yüzyıllık bir uygulamadan sonra 20. yüzyılın başlarında, başta Batı Avrupa olmak üzere Batı toplumunda görülen felsefi kaymanın zorunlu olarak ortaya çıkmasına yol açmış olduğu görülür.

20. yüzyılın başında sanayi medeniyetinin içine düşmüş olduğu krizler, pozitivist felsefi anlayışın toplum görüşünün; modern sanayi anlayışını ve modern *insan-değer çatışmasını* beslemesi sonucunu ortaya çıkarmış olduğu söylenebilir. İşte bu noktada Batı medeniyeti Edmund Husserl’in fenomenoloji akımı ile “şeylerin özüne erişim izni” veren bakış açısıyla maddi değerlere, pozitivist rasyonel algısı ile içeriden hareket eden, “mana cephele” kendi içinde yeni bir felsefi yaklaşım geliştirmesine yol açmıştır. Husserl’ci bu yeni görüş, materyalist bakış açısı içinde kalarak yeni bir metodik yaklaşımı ortaya koymuştur. Modern Batı medeniyeti; sanayi felsefesinin üretim-tüketim anlayışını, modern insan-değer ilişkisinin katı pozitivism anlayışına göre değil de, Husserl’ci bir anlayışla bu dönemde yeniden kurgulanmıştır. Böylece Batı medeniyeti, 20. yüzyılın başlarında, 19. yüzyıldan iç nitelik bakımından farklı bir sanayi-siyaset ilişkisini ortaya koyduğu görülür. Bu yeni ilişki seti; salt maddi cephelelikten (19. yüzyıl pozitivismden), maddi değerlere mana merkezli yaklaşım tercihini benimseyen (20. yüzyıl Husserl’ci pozitivismin içinden hareketle bir bütüncüllük) yeni bir sanayi anlayışı-siyaset etkileşim düzlemine yönelmiştir.

A. Comte’un pozitivismi salt materyalist felsefe üzerine kurulmuş olduğundan onun maddeci bir toplum ve buna bağlı sanayi felsefesini ortaya çıkarmıştır. Bu sanayi felsefesi de “güç”, “ekonomi”, “egoizm”, “akılcılık” üzerinden siyaset anlayışını geliştirmiş ve 19. yüzyıl boyunca modern Batı medeniyeti, bu zihniyet üzerinden dünya toplumlarının başta ekonomi ve siyasetine yön vermiştir. 20. yüzyılın başında ise Batı medeniyeti, pozitivismin felsefi eksikliğinden dolayı bu felsefi düşünceye bağlı ekonomi, sanayi yapılanması, siyaset ve insan ilişkileri yeni olaylara yeni çözüm üretme konusunda yeteneksizlik içine girmesine yol açmıştır. Bundan dolayı Batı medeniyeti felsefi düşüncesinin sanayi zihniyeti, sanayi-ekonomi-kültür

ilişkilerinde krize girilmesi sonucunu ortaya çıkmıştır. Bu noktada E. Husserl'de medeniyetin sistem krizini, materyalist dünya içinden “öze iniş” yoluyla maneviyatçı bir bakış ortaya koyarak yeni bir görüş geliştirmiş ve sanayi medeniyetinin bunalımını aşmaya yönelmiştir (Şimşek, 2013: 83) . Böylece “öze iniş” fenomenoloji akımına dayalı maddi olaylara mana cephesinden bakma zorunluluğuna dayalı yeni felsefi toplum görüşü; sanayi anlayışını, siyaset, ekonomi, eğitim gibi temel alanlarda “yeni” yapılanmaları ortaya koymuştur. Yeni felsefi bakışla, önceki yüzyıldan katlanarak biriken pozitivistizmin ürettiği sosyal sorunlar, modern Batı medeniyetinin bu ikinci döneminde kısmen de olsa aşılmıştır.

Günümüz Batı medeniyeti ise “toplum düşünce felsefesi-sanayi ilişkisi”, 21. yüzyıl bağlamında üçüncü ana dönem olarak bütün alanlarda bir yenilik yapacak yeni felsefe geliştirme ihtiyacı içine bir kez daha düşmüştür. Bu ihtiyacın çözümlenememesi, Batı'da medeniyet sorununu gündeme getirmiştir. Batı medeniyeti, yeni felsefe geliştiremeyince de 20. yüzyılın başından bu yana kullanmış olduğu maddeciliğin içinde maneviyatçı görünen ama ana damarı materyalizm olan “özcü” felsefe anlayışı da, birikmiş olan sanayi, çalışma hayatı, ahlak, insan kişiliği, eğitim, siyaset, din ekonomi gibi alanlardaki sorunlara 21. yüzyıl sürecinde çözüm üretme kabiliyetini yitirmiş gözükmektedir. Bu durum ise Batı medeniyetinin yapısal anlamda çözümlene sürecine girmesine yol açmıştır. Bu noktada Batı medeniyeti, internet etkisiyle oluşan ve giderek daha fazla “ecdad değerlerine dönen Batı dışı dünya”nın, güncel gelişmelerini takip edemeyip, oluşan sosyo-kültürel/politik/ekonomik sorunlara anında ve özgün cevaplar üretme kısırlığından dolayı kendisini yenileyememe sürecine girmesine neden olmuş gözükmektedir. Bu durum ise Batı medeniyetiyle dünya arasına, mesafenin girmesine yol açar olmuştur. Batı medeniyeti bu sorunu aşmak için çağdaş dönemde post modernlik anlayışını geliştirmiştir. Bu yeni post-modern durumun özelliği ise, “materyalist bakışın üretmiş olduğu siyaset, ekonomi ve diğer konulara madde merkezlilikten nispeten uzaklaşılarak aklın imkânları dâhilinde biraz daha soyut/mana kültürle açıklanmaya başlandığı görülür”. Fakat post-modernizmin yeni çözümlene olarak üretmiş olduğu soyut kavramları ele alışı da yine materyalist zihniyetle gerçekleşmektedir. Yani post-modernizmin genel çatısı, “materyalist kök değerler ve onun ahlak anlayışından oluştuğundan, bunun da çok uzun süreli yeni bir açılıma ve birikmiş sorunları çözmeye muktedir olacağı öngörülmemektedir. Bu yönüyle günümüz Batı medeniyetinin başta sosyal sistemini açmada yaşamış olduğu felsefi sorunları, medeniyetin çöküş sürecini daha da hızlandırır gözükmektedir.” (Şimşek, 2013: 84) Böylece modern Batı medeniyeti, siyasetin kendi açmazları ile post-modern siyaset üretmeyi bir çare olarak görmeye yönelmiştir. Ancak post-modern toplum görüşü ve onun siyasetinde ana çıkış noktası yine aynı felsefi kökten ibaret olduğundan, bu felsefi kısırlık; iki yüzyıllık Batı medeniyetini özgün düşünce üretmesini sonlandırma sürecine sokmuştur. Buna göre tekrarcı, heyecansız, yenilik üretmeyen bir düşünce anlayışından ekonomi, sanayi kültürünü durgun ve dinamikliğini yitirmiş bir noktaya taşımış olduğu görülür hale gelmiştir.

Bütün bunların sonucunda pozitivist maddi kültür merkezli Batı medeniyeti, 19., 20. ve 21. yüzyıl sürecinde çeşitli adlar altında felsefi görüşler ekseninde de-

ğişim yaşamış ve yaşıyor gözükse de esasta materyalist, salt akli esas alan seküler zihniyet temelinde hareket etmektedir. Bundan dolayı hedonizm, antroposantrizm, anomi, gibi sosyo-psikolojik olmak üzere çeşitli kavramların aynı kök değerlerden beslenen insan-toplum-kurumların, sosyal gelişme göstermesi, sosyal bütünleşmesi, giderek Batı medeniyetini, kişiliksiz ve tekrarcı hale getirmiştir. Bu ise Batı medeniyetinin çözülme sürecine sokulmuş olduğunu dünyaya gösterebilmektedir. (Şimşek, 2013: 84- 85)

Batı medeniyetini görünüşte maddi veriler, çöküşe götürüyormuş gibi görülse de, esasta pagan mahreçli salt akıl anlayışlı pozitivist felsefi anlayışın, 21. yüzyılda yeni bir Batı inşa etmeye cevap veremeyecek düzeyde eksik olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Pozitivist felsefe merkezli toplum düşüncesi, ilk iki yüzyıl (19. ve 20.yy) Batı sanayileşmesinin maddi gelişimine katkı sağlamıştır. 21. yüzyıl post-modern süreçte bu felsefi anlayışın ekonomi temelli “sanayi-ekonomi-toplum-siyaset-insan” ilişkisini yeniden düzenleme kabiliyeti bulunmadığından, pozitivist felsefi toplum görüşü, felsefi düşünce–sanayi ilişkisi sorununu yeni dönemde çözmeye başarısız olmuştur. Bu yapısal durum öncelikle Batı medeniyetinin çöküşünü ardından da şu anda içinde bulunduğumuz medeniyetler çatışmasının varlığını ortaya çıkarmıştır. İşte bu felsefi anlayış yetersizliğinin, bir medeniyetin doğduktan sonra gelişmesine ve sonrasında da bir başka çağ anlayışı içinde çökmesine yani yetersiz kalmasına sebebiyet verdiği, hem İslam düşüncesi açısından hem de bir İslam sosyoloğu olan İbn-i Haldun açısından doğrulanmaktadır. Böylece hiçbir medeniyet “Baki” değildir hakikati, İslam düşüncesinin öğretisinin bir kez daha ortaya çıkmakta olduğu göstermektedir.

Batı medeniyeti, esasında insan-kâinat ilişkisini kavrayışında iki önemli müessir olan madde ve manayı kendi içinde tekçi bakış geleneğinden hareketle kullanmıştır. Her bir tekçi düşünce dünyası görüşüne göre sanayi felsefesini ve buna bağlı olarak sanayi-ekonomi ilişkilerini düzenlemiştir. Şimdi 21. yüzyıl sürecinde bu iki olguyu (madde ve mana) tek tek kullanma özelliğinden bütüncül/birlikçi manada kullanma ontolojisine ihtiyaç duyar hale gelmiştir. Ancak Eski Yunan geleneğinden gelen rasyonalist tekçi felsefi bakış anlayışı 21.yüzyıl sürecinde böyle bir birlikçi sosyal düşünce geliştirip bunun üzerinden temel ilkeleri sanayi ve ekonomiye uygulama kapasitesine sahip olmadığından, ekonomi merkezli sanayi medeniyeti yeni dünyada toplumuna ve insanına özgün bir yeni gelecek vaat etmemektedir. İşte Batı medeniyetinin bu çıkmazı, onun evrensel ilahi gerçek olan dünyada hiçbir “şey” “Baki” değildir gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Bundan dolayı Batı medeniyetinin ekonomi-sanayi merkezli imparatorluğunda, materyalist felsefenin kendi tenakuzlarından dolayı ekonomik ve sanayi algısında meydana gelen ontolojik sorunlar, Batı medeniyetinin her şeyin dünya hayatında bir sonu vardır ilahi gerçeğine karşı aciziyet içine düşmesine yol açmıştır.

Bütün bu eleştirel yaklaşımlar “Tevhit Düşünce” anlayışı merkezi ile oluşturulduğundan, tevhidi düşüncenin ilmi bakış açısının ne olduğu ve sosyali/içtimai olanı nasıl değerlendirdiği konusunun açıklanmaya muhtaç olduğu düşünüldükçe, “Tevhidi Düşünce”nin içtimai olana yönelik bakış açısını ortaya koyma gereği bulunmaktadır. Çünkü Türkiye’de hâkim sosyal bilim geleneği materyalist düşünce

üzerinden aydınlanmacı-pozitivist çizgide gelişmiş ve bu nedenle de, sosyal olana yönelik tüm incelemeler bu zihniyet anlayışından geliştirilmektedir. Dolayısıyla, Türk-İslam medeniyetinin içtimai olanı ele almadaki ana ilmi bakışı ve ilmi yöntemi, “Tevhidi Düşünce” ve onun ilmi yöntem anlayışıdır. Bu bilgi türü ve yöntemi, özellikle 19. yüzyıl modernleşmesinden sonra, önce “kaht-ı rical” ve ardından da “obskurantizm (bilmesinlercilik)” anlayışıyla unutturulmuş ve sadece modern paradigmaya dayalı bilgi yöntemi ve düşünce geleneği ile İslam medeniyeti, Türk-İslam kültür birikimi ve toplum yapısı bu tek taraflı dayatmacı bilgi ile yönlendirilmiştir. Böylece özden uzaklaştırıcı “taklit” ve “aktarmacı” bir toplum ve düşünce yapısının oluşumu sağlanmıştır. Bu da en iyi ihtimalle ikinci sınıf Türk Üniversitesi, Türk toplumunun taklitçi, pozitivist gelenekten sadece aktarmacılık yaparak düşünce ürettiğini sanan ya da ancak böyle düşünebilen akademisyenini ve topluma yön veren aydın (!) kesimini oluşturmuştur. Oysa “Tevhidi Düşünce” anlayışı ve ilmi yöntemi 7. yüzyıldan bu yana dünya sisteminde cari olmuş ve açık olarak 19. yüzyıla kadar aktif dünya siyasetinin uygulandığı bölgelerde (Kazakistan’dan Macaristan’a, oradan da Cezayir’e kadar üç farklı bölge/kıta) farklı iklim, farklı üretim ilişkileri ve farklı insan yapısını, “birlik” içinde yönetmiş ve içtimai düzeni sağlayıcı ileri bilgiyi ortaya koyarak bunu başarmıştır.

Günümüz Türkiye Üniversitelerinde liberalist düşünce ve rasyonel bakış temelleri üzerine oturtulmuş, modernleşmeci pozitivist ve hermenötik yöntem merkezli bilgi üretilmektedir. Yani Türk üniversitelerinde bilgi üretme ve okutulan bilgilerin ana damarı pozitivist yöntem ve Avrupa merkezli Hristiyan muhafazakârlığı üzerine kurulmuş kültür merkezli bilgi anlayışından oluşmaktadır. Bu da yukarıda ifade edildiği gibi Türkiye’de “aktarmacı” ve “taklitçi sosyal bilimi” geliştirerek, Batı medeniyetine bağımlı, aşağılık duygusu içinde bir üniversite ve mensuplarının bulunduğu öğretim elemanları gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Bundan dolayı, Türkiye açısından özgün sosyal/içtimai bilgi üretmede ancak kendi özüne yönelik medeniyet inşa edici yöntem olan “Tevhidi Düşünce” ve onun bilgi üretme metodu, çıkış yolu olarak görülmektedir. Bundan dolayı “Tevhidi Düşünce”nin tanımı, kavramsal boyutu, yöntem ve içtimai alana yansımaları ve içtimai/sosyal olanı nasıl yönlendirdiği öncelikle ortaya konularak, çalışmanın ana sorunu bu yöntemle ele alınacaktır. Bu nedenle bu çalışma, “Tevhidi Düşünce” bakış açısı ve kavramsal boyutlarıyla Batı medeniyetinin çöküşüne yönelik olguları, parametreleri kendi anlamlandırma boyutu ile ele alarak, özgün bir nitelik ortaya koymaktadır.

1. TEVHİDİ DÜŞÜNCE NEDİR, KAVRAMSAL BOYUTU VE YÖNTEMİ NASIL OLUŞMUŞTUR?

Siyaset bilimci S. Huntington 1993 yılında yayınlamış olduğu meşhur “Medeniyetler Çatışması” merkezli çalışmasında, 19. ve 20. yüzyıllara “çağ” olarak anlamını veren “ekonomi” merkezli düşünce yönteminin, modern topluma yön veren materyalist ana anlayış olduğu belirtmiş, 21. yüzyılın ise bundan çok farklı olarak, din, ahlak, medeniyet konulu soyut/mana merkezli anlayışın ya da düşünce yönteminin, topluma yön vereceğini ifade etmiştir. Böylece 21. yüzyılda, din ve ahlak düşüncesine dayalı ana anlayışın belirgin olacağını söylemiştir. 21. yüzyıl sürecinde

yaşanan şu yaklaşık 16 yıllık zaman dilimi bu görüşün isabetli bir öngörü olduğunu ortaya koymuştur. Günümüzde başta Ortadoğu olmak üzere dünyanın çeşitli bölgelerinde din, ahlak, medeniyet anlayışları üzerinden yapılan mücadele açık olarak ifade edilmemektedir. Zamanımızda dünya üzerinde doğrudan din ve medeniyet çağı ana çizgisinde savaşların geliştiği görülmektedir, ancak bu din ve medeniyet üzerinden yapılan mücadele/çatışma, kapalı bir şekilde yürütülmektedir.

21. yüzyıl sürecindeki medeniyetler çatışmasının başta “kavram”lar üzerinden yönetildiği görülmektedir. 21. yüzyılın özellikle ilk 15-16 yıllık zaman diliminde ortaya konulan bu tablo, esasında var olan ve özellikle de “İslam dünyası ile Protestan Hıristiyan dünyasının” ardından

“Katolik Hıristiyanlık ile İslam’ın”,
“Slav medeniyeti ile İslam Dünyasının”,
“Siyonist Yahudilikle İslam Dünyasının”

medeniyetler çatışması bağlamındaki din-ahlak ikilisine dayalı mücadelesini, sanki yokmuş gibi gösterilerek, dünyada özellikle de İslam toplumlarının, olaya ve sürece bu noktadan bakmaması sağlanmaya çalışılmaktadır. Böylece bu örtük medeniyet çatışması durumunu fark etmesi engellenen İslam medeniyeti ve topluluğunun, dağınıklık ve bilinçsizlik içinde bulunmasına itilmesi gerekli görülmektedir. Böylece İslam toplumlarının kendi aralarında “işbirliği”, “güç birliği” oluşturulmasının idraki de önlenerek, bu yolla 21. yüzyılda da, Batı medeniyetinin hâkim olması sağlanmak istenmektedir.

Bu “kavram”lar üzerinden yapılan medeniyet savaşını, İslam toplumları sosyal düşünce dünyası düşünürlerinin, araştırmacılarının, bilgi üreten kesiminin tek taraflı pozitivist yöntemli hegemonya aklı ile üretilen bilgi aktarımı vasıtasıyla, bu kesimlerin 20. yüzyıl parametreleriyle düşündürülmesi sağlanarak, 21. yüzyıl din savaşları gerçeğinin, yönetilen algı yoluyla perdelenmekte olduğu söylenebilir. Buna göre özellikle 2001’den bu yana yapılan Afganistan-hegemon ABD merkezli NATO savaşı, 20. yüzyıl ulus-devlet anlayışının kavramsal bağlamında ele alınarak, iki ülkenin savaşı şeklinde sunulmaktadır. Oysa Afganistan Müslüman bir ülkedir. NATO üzerinden hegemonyasını sürdüren ABD ise Protestan Hıristiyan bir ülkedir. Böylece Hungtinton’un medeniyetler çatışması tezi bağlamında 21. yüzyılın din savaşları görüşü ekseninde konuya bakıldığında *Müslüman Afganistan, Protestan Hıristiyan ABD ile din savaşı yapmaktadır*. Yine Irak ve NATO görünümlü ABD ve İngiltere hakimiyetli savaş da, aynı noktadan hareket edildiğinde *Müslüman Irak ile NATO içinde hakim güç konumundaki Protestan-Hıristiyan İttifakı’nın (ağırlıklı ABD ve İngiltere) din ve medeniyet savaşı yaptığı çok açıktır*. Ancak basın ve akademik yazının bunları 20. yüzyılın Ulus-Devlet kavramsal çerçevesi içindeki anlayışla dünya kamuoyuna sundukları görülmektedir. Oysa bunları “iki ülkenin savaşı” gibi sunarak, İslam dünyasının “birlik” şuuru içine girmesini, medeniyet ve din savaşı içinde bulduklarının idrak edilmemesini, kavranmamasını sağlayarak oluşturulan algının yönetilmesiyle gerçekleştirdikleri görülmektedir. Bu mücadele 21. yüzyıl din, medeniyet çatışması anlayışına göre ise “iki medeniyetin arasında yeni yöntemlerle gerçekleştirilen din savaşı” olarak görülmesi gerekmektedir.

Konu kavramsal algı yönetimiyle 20. yüzyıldaki anlayışla sadece “iki ülkenin savaşı” gibi gösterilmektedir. Bu yolla, 21. yüzyılda yeni yöntemlerle yapılan din savaşını, İslam dünyasının idrak etmesi perdelenerek, İslam medeniyet toplumlarının birlikte ve ortak hareket etmesi engellenmek istenmektedir. Böylece İslam toplumları/ülkelerinin tek tek hizaya getirilmesi sonucu, 21. yüzyılda da, başta kültürel merkezli psikolojik harp tekniklerinin önderliğinde, topyekûn İslam medeniyeti kontrol etme ve sömürmeye devam etmenin amaçlanmakta olduğu söylenebilir.

Bu noktada bu çalışma, medeniyetler savaşı, din savaşı içinde bulunan dünyanın, pozitivizm ve liberal kapitalist dünyanın kâr maksimizasyonunu merkeze alan bakış açısı olan modernleşmeci “tek tip” anlayışının dayatıldığı analiz yöntemi ve bilgi üretme sürecinden artık çıkılmasının gerekçelerini de bir başka yönüyle ortaya koymaktadır. Yine bu çalışma, İslam medeniyetinin “Tevhidi Düşünce” yöntemine dayalı içtimai toplum anlayışına göre bilgi üretilmesinin zorunluluğunun bulunduğu ilmi gerekçelerini belirtme isteğini de taşımaktadır. Bütün bunlar üzerinden yapılan çalışma; 21. yüzyılda “Tevhidi Düşünce”ye dayalı fark ettirici içtimai ilim anlayışına dayalı medeniyet okuması üzerinden mevcut Batı medeniyetinin ekonomi ve sanayi alanına yönelik çöküş sürecini, kültür temalı olarak ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çünkü içinde bulunduğumuz zaman diliminde medeniyetler mücadelesi; düşüncede, fikir üretmede, dünyaya bakışta “farklı”lığı gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda Türkiye, İslam medeniyet dairesi içerisinde yer aldığından dolayı kendi ilmi bilgi üretme yöntemi olan “Tevhidi Düşünce” anlayışı üzerinden yeni bilgi üretme, olay ve olgulara bu noktadan bakma gerekliliği bulunmaktadır. Bu zarıretten dolayı ele alınan çalışma konusu, özgün bir yaklaşımla “Tevhidi Düşünce” anlayışına bağlı kavramsal çerçeveden hareketle değerlendirmeye tabi tutulacaktır. Bunun için öncelikle tevhit kavramı açıklanmasına girilecektir.

Tevhit, dini kavram olma boyutuyla “birlemek” anlamına gelmektedir. (<http://www.tohat.net/> Erişim tarihi: 04.04.2016) Kavramın tanımına bakıldığında öncelikli olarak “Allah’ın varlığının ve bir” olduğunun kabulü üzerinden tanımlanmaktadır. Tevhid, “bütün kâinatın ve insanlığın Allah’ı aksettiren tek bir bütün teşkil etmesi” şeklinde tarif edilmesiyle, dünya ölçeğinde içtimai /sosyal ilimler başta olmak üzere tüm ilimleri düzenleyen Allah’ın, bu alanda (içtimai/sosyal ilim sahasında) da mutlak güç, kuvvet sahibi ve kesin düzenleyici olduğunu ifade anlamına gelmektedir. (Şimşek 2016; 66)

Tevhit, Türk Dil Kurumu sözlüğünde, “ a-1. Din, b. Allah’ın birliğine inanma, bir sayma, bir olarak bakma. 2. din b. Tek tanrıçılık.” 3. “Birkaç şeyi bir araya getirme, birleştirme.” (<http://www.tdk.gov.tr>, erişim tarihi: 04.04.2016) anlamlarını içermektedir.

Tevhit kavramını “birlikte ele alma” anlamı üzerinden harekete ederek açıklanmak istendiğinde, öncelikle onun iç ve dış manalarının ahenkli bütünlüğünü ortaya koyan dış (maddi) yönü ile iç (manasını) birlikte ele alan bir anlayışının bulunduğunu belirtmek gerekir. Buna göre kâinatı yaratan Allah’ın belirlemiş olduğu kurallara göre tevhit, “kâinat süper sistemi” özelliğini taşımaktadır. Böylece tevhidî, kâinat kanunu olması, kâinatı oluşturan ilmi kanunların ana niteliği olma vasfı bulunmaktadır. (Bilgiseven, 1985:201) Kâinat kanunu olan tevhit, kâinatın

içinde bulunan dünyanın da tüm işleyiş kuralları ve işleyiş kurallarının düzen ka-
nunu içeren ilim konusu ya da konuları da tevhide bağlı olarak çalışmakta olduğu
söylenbilir. Böylece tevhidin kâinatı ören işleyiş sistematigi, ilimler yoluyla sağ-
lanıyor olması, tevhidin ilim vasfı ile açıklanması sonucunu ortaya çıkarmaktadır.
Hal böyle olunca bu ilim dallarını ve alt dallarının da tevhit kanununa göre işlemesi
kaçınılmaz olmaktadır.

Bu bağlamda “Allah her şeyin yaratıcısıdır, O her şeye vekildir.” (Zümer, 62),
“İşte Rabbimiz her şeyi yaratan O Allah’tır. O’ndan başka hiçbir ilah yoktur. O
halde (haktan) nasıl çevrilirsiniz/döndürülüyorsunuz.” (Mümin, 62) ayetleri çerçe-
vesinde genel olarak kainatta, özel olarak dünyada “her şeyin yaratıcısının Allah”
olması sebebiyle, dünya hayatı yaşayan insanın, dünyadaki hem fiziki hem de cemiyet hayatına yönelik yaşam kurallarının da yaratıcısının, düzenleyicisinin, kural koyucusunun Allah olduğunun açık olarak anlaşılmasına yol açmaktadır. Böylece Allah’ın tevhit kanunuyla; şirkin yani ortaklığın karşıtı olarak kainattaki ve içinde dünyanın da bulunduğu evrensel boyuttaki (sosyal/içtimai olanlarında buna dahil olduğu) her şeyi kontrol ettiği, yönettiği anlamına gelmektedir. (What is Tawheed?,<http://www.khayma.com>, erişim tarihi: 05.04.2016) Bu durum ise Allah’ın dünya üzerinde ve maddi hayatta her an, sosyal/içtimai, kültürel, düşünsel, maddi ilişkiler düzleminde daima insanla, insanın eylem ve faaliyetlerini tevhit anlayışına göre yapıp yapmadığı konusunda insan ile birlikte olduğunu (<http://www.thetawheedproject.com>, erişim tarihi: 05.04. 2016) anlaşılmaktadır. Böylece insanın, insanın davranışlarının, toplumun, toplum kanun ve işleyiş kurallarının tevhit kanuna göre içtimai hayata denge (mizan, düzen) ve yön vermekte olduğunu içermektedir. Söz konusu açıklama aynı zamanda “Her nereye dönerseniz Allah sizinle beraberdir.” (Hadid, 4) ayeti bağlamında, toplum hayatı içinde yaşayan insanın ve insan davranışlarının (yemesi, içmesi, oturması, kalkması, savaşı, mücadelesi, değerlerini koruması yada yozlaştırması...) Allah’ın bilgisi dâhilinde ve O’nun belirlemiş olduğu içtimai ilişki kanunları çerçevesine bağlı içtimai eylem, içtimai etkileşim faaliyetlerin oluşmasının gerektiğini ve bunun yasalarının bulunduğu işaret edildiği söylenebilir. Buna göre de; dünyanın kendi yaşam kanunlarında, dünyadaki cemiyet hayatında bu ilim dallarının kuralları içinde yaşantısını sürdüren ve eşrefi mahlukat (en üstün varlık olarak yaratılan) olan insanın; düşünmesi, yaşaması, yemesi, içmesi, barınması, güvenliği, nesli ve neslinin devamına olan isteği, kulluğuna yönelik... tüm alanlarının dünya ölçeğinde; felsefe, iktisat, siyaset, demografi, psikoloji, içtimaiyat/sosyoloji, antropoloji gibi ilim alanlarının, tevhit kanununa göre içtimai yaşamın düzenlenmesini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda tevhit kanunu, doğrudan insanın toplum içinde yaşıyor olmasına bağlı olarak ve içtimai/sosyal hayat ve onun kanunlarına hitap ederek; onu düzenleyen, sistemleştiren bir mahiyete sahip olduğu görülür. Böylece bu alana yönelik olarak cemiyet hayatı ve cemiyeti içeren alanların hangi kurallara göre nasıl yaşanması gerektiğinin ilkelerini, ölçülerini ortaya koymanın yönteminin adı olarak TEVHİT ortaya çıkmaktadır. Bu içtimai yönüyle tevhit, insandan bu kurallara uyarak İlay-ı Kelimetullah üzere dünya ölçeğinde bir içtimai hayat kurmasını istemektedir. Bu istek de tevhit kanununa göre belirlenen ilim dallarının, toplum hayatında uygu-

lamaya geçirilmesi ile gerçekleştirilmesini gerekli görür. İşte bu noktada “Tevhidi Düşünce”nin “kâinatı birleştirecek şekilde soyuttan somut realitelere inmesinin” “bütün”ü görmeyi sağlamasına yönelik içtimai hayata yön veren ilmi kanunu (Bilgiseven 2004: 69), onun ilim ve ilim alt dallarına yönelik düzenleyici, sistem kurucu kurallarının devreye girmekte olduğu söylenebilir.

Yöntem itibariyle tevhidi anlamak için; zamanımız itibariyle öncelikle hâkim bilgi üretme yöntemi olan pozitivist metodunu kısaca tanıyıp, tevhidi yöntemin bu olmadığına, pozitivist yöntemle bilgi üretmenin “eksik, hatalı, taraflı olduğunun ve objektif nitelikler taşımadığının” ve bundan dolayı da pagan aklı ve materyalist bilgi üretme yönteminin varlığının anlaşılması önem taşımaktadır. Bunun bilinmesi durumu üzerinden fark ettirici bir bakış açısıyla “Tevhidi Düşünce”ye dayalı bilgi üretme yönteminin daha iyi anlaşılması ve ortaya konulması mümkün olabilmektedir.

Batı medeniyeti sosyal bilim anlayışı üzerinden insan zihninin inşası ve toplum sisteminin işleyişi “İnsan=madde” üzerine kurgulanmıştır. Bu noktada modern insanın aklı da salt görünen dünyaya yönelik tek boyutlu bir mahiyete sahip olmuştur. Bu anlayışın felsefi kökleri ise Eski Yunan materyalizminden sonra, Aydınlanmacı meydan okuyan akıl haline dönüşmüş (Hekman, 1999:17), en sonunda da 19. yüzyıl sürecinde pozitivist felsefe ışığından “sadece gördüğün vardır, onun bilgisi bilimseldir, görmediğin yoktur o halde his veya duyumlarla görülmeyen şeyler olduğundan bilimsel olarak “yok” hükmündedir” anlayışı olarak şekillenmiş olduğu görülür. Bu felsefi anlayışın tabii karşılığı olarak tevhidin ilahi anlayışını kabul etmeyen O’na karşı inkar aklını kullanan bir yöntem ortaya çıkmış olmaktadır. Böylece tevhidin yöntemini bilimsel değil anlayışı ile “yok hükmünde” gören pozitivist düşüncenin, modernleşme sürecinde sosyal bilimleri inşa etmesi sonucu “duyu organlarıyla görmediğin yoktur” anlayışının üzerine; sosyal sistemini, yönetim ile toplum sistemlerini, düşünce ve insan inşa yapısını kurmuştur.

Pozitivist felsefi anlayış, insan zihnini sadece duyu organlarının gördükleri üzerinden düşünmeye sevk ettiğinden, insana sadece görünen maddi dünya ve eşyalar üzerinden bir bakış açısı kazandırır. Toplum işleyişi, toplumu anlamaya yönelik takip edilen yöntem bilgisi ve sistemsal bakış da, yine bu görünene göre şekillenmiştir. Buna göre A. Comte “doğrulamacılık yöntemi” olan bilginin doğruluğunun ispat etme ile sadece “tümevarımsal” yöntemle üretilen bilgiyi tek faktörlü olarak insan=madde ilişkisi üzerinden yapılandırmayı bilimsel kabul etmiştir. Böylece A. Comte 19. yüzyılda pozitivism ve tümevarım/doğrulamacılık bilim yöntemi ile modern sosyal düşünceyi temellendirmiştir (Şimşek 2013: 40).

Karl Popper ise A. Comte’nin sosyal bilim yöntemini, bilimsel bulmamıştır. Popper bir kuramın “yanlışlanmasını” göstermekle bilimsel olabileceğini ifade ederek, salt tekilci akıldan hareket eden tümdengelim yöntemini modern Batı medeniyetinin insan=madde anlayışı başka bir yolla, tektipçilik üzerinden ortaya koymuştur. (Şimşek 2013: 43)

Thomas Khun ise 1960’larda “Bilimsel Devrimlerin Yapısı” adlı çalışmasıyla da paradigma değişimi yoluyla anti-pozitivist yöntem kullanımını sunmuştur. Bilimin “tümevarım ve tümdengelim” birlikteliğinde değişimine dikkat çekerek, hâkim bilim bakış açısı olan pozitivist düşünceyi sarsarak, aslında belki de hiç fark edmeden tev-

hidi ilim yönteminin genel çerçeve yapısına (ama rasyonel bakışla) ulaşmış olduğu söylenebilir. Modern bilim meşru sebeplerden dolayı “tek akılcılık” boyutundan çıkıldığında T. Khun’da olduğu gibi, zorunlu olarak bilimin dahi, tevhit ilminin bütüncüllüğüne yaklaştığını söylemek durumu ortaya açıkça çıkmaktadır. (Şimşek 2013: 43) Bu noktada Khun, tevhitte farklı ama ona benzermiş gibi olan bilimsel yöntemini ortaya koymuştur. Tümevarım ve tümdengelim birlikteliği ile insan= madde+ mana birlikteliğine ulaşmıştır. Ancak Khun’un ulaştığı bu bilgi yöntemi, salt rasyonalite ile gerçekleştirildiğinden, tevhidin vahiy yoluyla oluşturmuş olduğu madde+ mana birlikteliğine dayalı ilmi yönteminden yapısal/niteliksel olarak farklılık taşımaktadır.

Böylece modern Batı, oluşturduğu bilimsel yöntemle modern insanı, düşünce bağlamında almış olduğu tek boyutlu insan-madde ilişkisi sistematiğinden hareketle, kendi varlığının içine, özüne inemeyerek ancak onun kenarında yaşamakta olduğu söylenebilir. Yani modern Batı bilimsel yöntemi insan=madde bağıntısı çerçevesinde kendi gerçekliğine sathi, yüzeysel yaklaşmak durumu içinde bulunmaktadır. Bu tek boyutlu dünyayı merkeze alıcı düşünce, onun, “dünya hakkında nitelik olarak yüzeysel ve fakat nicelik olarak sersemletici bir bilgi edinebilmesine” neden olduğu açık olarak görülmektedir. Buna göre Batılı modern rasyonaliteye dayalı, nominalist değerlendirme açısına sahip bilimsel bilgi üretme yöntemi, modern insanın dünyayı maddi terimlerle öğrenmesini zorunlu olarak ortaya çıkarmıştır. Yüzeysel, tek faktörlü bilgi yöntemi, insan ve toplum sistemlerini inşa etmiştir. (Nasr, 2004:16)

Bütün bu açıklamalar çerçevesinde Batı medeniyetinden “insan=madde”ye dayalı tek faktörlü bilgi yöntemi sonucunda; toplum bilimi açısından sosyoloji, insan bilimi açısından psikoloji, düşünce üretme açısından felsefe, siyaset açısından “güç” (madde) merkezlik üzerinden toplumu yönetmek, eğitim açısından seküler (madde) dünyada ekonomik (maddi) geliri en yükseğe çıkaracak, dünyacı merkezli eğitim anlayışlarını içeren bilim yöntemi kurgusuyla tüm bu sayılan ve benzerler alanlar, “insan=madde” bağlamında ortaya konulmaktadır.

Tevhidi düşüncenin bilgi üretme yöntemi ise Modern Batı medeniyetinin “insan=madde” yöntemine dayalı bilgi üretme sisteminden oldukça farklıdır. “Tevhidi Düşünce” ilmi yöntem olarak, tamamen kabul edilmiş imani deliller ile akli mantıki düşünce ve inceleme yöntemlerini uzlaştırıcı fikrîsel bir tutum bağlantısının birlikteliği üzerine oturtulmuştur. (Gazzali 2002: 17) Bu yönüyle “Tevhidi Düşünce” ilmi yöntemi imani delilleri “mana” ile, akli mantıki düşünce ve incelemeleri de “madde” şeklinde ele alarak, bütüncül/birlikçi bir ilmi bilgi üretme yöntemini, iki boyutuyla ortaya koymuştur. Bu konuda Gazzali, “Sünneti ve hadisi benimsemekle yetinen ve inceleme ve araştırma yöntemlerini inkâr edenin doğru düşüncesi kalmaz.” (Gazzali 2002: 17) ifadesini kullanmıştır. Buna göre, maddi dünyaya yönelik sadece ya da tek başına sünnet ve hadis üzerinden (mana) ile hareket edip, bunu maddi dünya şartları içinde inceleme ve araştırma yoluyla (maddi bilgi)yi kullanmadan içtimai alanda, metodik düşünme ve yöneme dayalı bilgi üretilmesinde hata işleyebileceği ifade ettiği görülür. Öte yandan da sadece akli bilgi yoluyla (maddi bilgi ile), hadis ve sünnete dayalı bilgiyi (manayı) kullanmayan, böylece akılcı bilgi ile düşünce üretmekle de doğruya ulaşamayacağının da açık olduğu görülür (bu yöntemi ise

günümüzde modern batı kullanmaktadır). Bu parçalı ya da tek faktörlü düşünce yöntemine karşın “Tevhidi Düşünce”, öncelikle kainatı tek bir bütün olarak gördüğünden, çeşitli ilimleri ve o ilimleri anlamaya yarayan düşünce yöntemini, aralarında geçişkenliğin olduğu “birlik”çi açıdan ele almaktadır. Bu yolla da “Tevhidi Düşünce” tüm ilimlerde ve düşünme yönteminde öncelikle “mana” eksenlerinin bütün ilim alanlarında geçerli olduğunu ortaya koymakta olduğu söylenebilir (Bilgiseven 2004: 64). Öte yandan maddi bağlam da yani “akıl” eksenini üzerinden de “Tevhidi Düşünce” kainatı birleştirecek şekilde manadan maddeye doğru yani akıl yoluyla gözlemlenecek somut gerçekliklere doğru bir iniş yolculuğu içinde bulunan düşünce yöntemini de, birbirine bağlı bütüncüllük üzerinden gerçekleştirir (Bilgiseven 2004:69). Bu noktada, Mülk suresinin

“O, yedi göğü birbiri üzerine tabaka tabaka yarattı... Gözünü döndür bir bak, bir bozukluk görüyor musun? Sonra gözünü iki kez daha döndür bak. Göz (aradığı bozukluğu bulamamaya) hor, hakir bitkin ve ümidini kesmiş olarak sana döner” 3. ve 4.ayetlerine göre

“Yedi göğün yaratılması” kâinatın yaratılması ile; tümdengelim(mana/cem) metoduna vurgu yaparken, Dünya ölçeğinde salt akıl ile kavranacak, gözlem yoluyla bilgi üretilecek olma adına da;” Gözünü döndür bir bak... Sonra gözünü iki kez daha döndür bak” ifadesi ise tümevarım (madde/fark) metoduna dikkat çektiği görülmektedir.

“Tevhidi Düşünce” merkezli ilmi bilginin ancak bu iki düşünce yöntemin “birlikte” kullanılmasıyla yani aynı anda onların bütünlüğünden/bütüncüllüğü ile elde edilebileceğini ortaya koymaktadır. Böylece, bilinen bütün bilginin önce kainatı yaratan Allah’tan gelip (mana/tümdengelim), sonra dünya ölçeğinde akıl yoluyla bunun anlaşılması (maddi dünya bilgisi/tümevarım) sonucu, insanın bu tevhit ilmi karşısında boyun bükerek, tevhide göre içtimai yaşantısının kurallarının düzenlenmesinin akli kaynağını ortaya koyduğu görülür. Buna göre her biri kendi ölçüleri içinde birer gök realitesi olan atomlardan kâinata kadar bütün yaratılmış realiteler (tümdengelim-mana) ile gözümüzü deneme ve gözlem yoluyla tekrar tekrar (tümevarımı kullanma-madde) metodlarının birlikteliği/bütüncüllüğünden/ tevhide oluşturmaktadır. Bu da Tevhit Düşünce”sinin dünya ölçeğinde akli bilgiden deney, sınama, gözlem ve bunlara dayalı bilgi üretmesinin de gerekli olduğunu (farz olduğunu) ama sadece bununla yetinilmemesi gerektiğini de ifade etmekte olduğu anlaşılmaktadır.

Bu “bir”liktelikçi/bütüncül durum

Tevhit = Madde + Mana
(Fizik Dünya) + (Metafizik Dünya)
(Akıl/duyular)+ (Kalp/duyumlar)
(Ekonomi) + (Din)

formülü üzerinden tüm ilim alanları ve bileşenleri iki boyutlu bütüncül anlayışı ortaya çıkararak, “Tevhidi Düşünce” yönteminin her zaman dilimi içinde uygulanabilirliği ifade etmektedir. Böylece “Tevhidi Düşünce”ye dayalı olarak bu ilim metodu ile başta eğitim olmak üzere sosyal/içtimai, siyasal, kültürel, etnik, milliyetçilik, psikoloji, ekonomi, felsefe, sanayi, iletişim-bilişim, insan kaynakları, biyoloji, tıp,

astronomi, astro-fizik... konularının tevhidi anlama ve anlamlandırma içinden çözümlenmesine yöneltilmesinin gereği belirtilebilir.

Sonuç olarak; “Tevhidi Düşünce” metoduna dayalı bilgi üretme muhtevası; genel özelliği itibariyle, İslam medeniyetinin dünyanın kıyamete kadarki sürecek her çağında ve teknolojik düzeyinde, uygulanabilir bir gerçekliğe sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bunu maddi dünya alanında genel düzeyde; fen, sağlık, mühendislik, içtimai düşünceye yönelik tüm ilim alanlarında ve bunların alt alanlarına uygulaması gereken ilmi bilgi üretme yöntemini oluşturmaktadır. Sosyal/içtimai ilimler özelinde ise tevhit merkezli sosyal-içtimai ilim /sosyal-içtimai düşüncenin bilgi üretme yöntemi ve bu yöntem üzerinden olay ve olgulara bakışı, modern bilimin tek faktörlü(salt akla/duyulara dayalı sosyal analizlerinden farklı olarak iki vecheli (yönlü) niteliği ile bakmak gereğini ortaya çıkarmaktadır.

2. MEDENİYET KAVRAMI ÜZERİNDEN

Medeniyet, 20. yüzyılın sonları ve 21. yüzyılın yaşanan zaman diliminde yoğun olarak dünya gündemine girmiş bir kavram olarak görülmektedir. Bunda soğuk savaş döneminin 1989’da bitmesinin etkili olduğu gibi aynı zamanda post modern süreç, bilgi toplumu ve küreselleşme olgusunun ortaya çıkması ve nihayetinde hâkim modern Batı medeniyetinin çağdaş süreç içinde çeşitli alanlardaki başarısızlıkları (ekonomi krizler, insan, aile, sosyal huzursuzluklar, savaş kayıpları...) “medeniyet tartışmalarını ortaya çıkarmıştır.

Hâkim Batı medeniyetinde meydana gelen savruluş, çöküş sürecini ortaya çıkarmıştır. Ekonomik üretim ve sanayi gibi maddi olgular üzerine bina edilmiş Batı medeniyetinde, bu unsurlarda meydana gelen başarısızlıklar medeniyet sisteminin çökmesine yol açabilecek gelişmeleri ortaya çıkarmıştır. Bu yönde sisteme yön veren Batı düşünürlerinin de açık beyanlarını görmekteyiz. O halde Batı medeniyetinde var olan medeniyet tartışmalarını ortaya koyabilmek için öncelikle Batı medeniyetinin, “medeniyet” kavramından ne anladığının bilinmesi gerekir. Bunun üzerinden hangi medeniyet anlayışı ve kime göre medeniyet nedir? ne değildir’in açıklaması üzerinden kavramsal bir bakış ortaya konması mümkün olabilir. Böylece günümüzde medeniyet tartışmalarına “mukayeseli medeniyet analizi” ekseninden bakma derinliği oluşabilin.

19. yüzyıl pozitivist sosyal bilim yaklaşımına göre medeniyet kültürün maddi boyutunu oluşturan bir unsurdur. Bu yönüyle Batı medeniyeti, “medeniyet” kavramına teknoloji, fabrika üretim sistemine sahip olmak, bayındır şehirler, limanlar, askeri silah sanayi, bilgisayarlar, modern binalar ve eğitim kurumları ekseninde eşyanın dış yüzü ekseninde ele alarak sistemini buna göre kurmuştur. Dolayısıyla modern Batı medeniyeti, medeniyete bu maddi bakış açısı bağlamında ekonomik zenginlik, reel üretim gücü, teknolojik gelişmişlik gibi olgular üzerinden ele alan bir” maddi medeniyet tasavvuru” algısı içinden yaklaşmaktadır.

Türk-İslam düşünce sisteminde ise “bir medeniyet, ruhu ve hayatı şekillendiren değerler sisteminden ibarettir” anlayışı hâkimdir (Özakpınar, 2002: 72). Bu bakış açısı ise medeniyete mana merkezli yahut din ile irtibatlı bir noktadan bakmayı gerekli görür. Buna göre medeniyet temelde “din kavramından türetilmiş kanun,

nizam, adalet, yetki ve toplum ile kültür içinde incelmşlikle uyuşan bir eylem yahut davranma tarzını öngörür". Bu öngörmenin ise sonuçta örften adetten kaynaklandığı görülür. " İşte buradan da türetilmiş örf, adet, meleke ile doğal eğilim biçiminde "din" kavramına bağlı bir manayı görebilmek mümkündür" (Duralı 2011: 30). Bu bağlamda Türk-İslam düşünce dünyasında medeniyet olgusunun, dini bir mahiyete sahiplik ile açıklanması gerçeği ortaya çıkmaktadır.

"Yeni çağ din dışı Batı Avrupa Medeniyeti"ne varana kadar, tüm kültürlerin temelinde din var olmuştur. Bundan dolayı dinsiz kültürün bulunmadığı söylenebilir. Modern sürecin henüz başlangıç aşamalarını ihtiva eden 16. yüzyıl sonuna değin Batı Avrupa'da, dini dışarda bırakarak, oluşturulmuş bir kültürden söz edilemez. Bu dönemde tüm kültürler din ile irtibatlı bir toplum düşüncesi ortaya koymuş olduklarından, bunların hepsi din ile içli dışlı bir etkileşim içinde buldukları görülür. Dolayısıyla bu kültürler kendilerini dine dayalı olarak açıklamaktadırlar. Bu dönem de "İstisnasız bütün kültürler dine dayalı" bir pozisyondadırlar (Duralı, 2011: 30).

"Medeniyet kavramının etimolojisine bakıldığında kavram "maDDaNa" fiili ile içten içe irtibatlı bir kavramdır. "MaDDana" da "inşa etmek", "şehir kurmak", "medenileş/tir/mek", "yontmak", "inceltmek", "terbiye olmak/etmek", "adam olmak/etmek" (Duralı, 2011. 29) "insanlaştırmak" anlamlarına gelir. Medeniyet; kültür sayesinde yontulmuş incelmş"tir. Bu noktada Batı medeniyeti akıl ve teknoloji üzerinde yoğunlaşmış incelerek materyalist maddi medeniyeti meydana getirmiş olmaktadır (Duralı, 2011: 30).

Medeniyetin manevi temelini bir inanç üzerine oturduğu yukarıda belirtilmiştir. Buna ilaveten medeniyetin toplumsal temelini ise o inanca bağlı bir ahlak düzeni sağlamaktadır. Böylece medeniyet; inanç değerleri üzerinde bir olmak şuuruna dayalı olarak değerlerinin birleştiriciliğine güven duyan insanlar tarafından, inancı ve ahlak düzenini yaşatacak devlet organizasyonu olarak ortaya çıkar. Bu devlet yapılanması da, ekonomik, sanayi başta olmak üzere büyük kültür eserlerini vücudaya getirirler (Özakpınar, 2003: 25,26).

Medeniyeti kuran inanç, akli yönlendirerek rasyonel bir tasarım oluşturur. Söz konusu olan inanç, "duygu, heyecan, irade ve akıl olarak bütün şahsiyeti kavrar. Buna göre inanç, şahsiyetin bir parçası değil onun kurucu özelliklerini belirlemektedir. Bu yönüyle inanç, medeniyet kurucu insanın şahsiyetini inşa eder ve onu bütünüyle kuşatmaktadır (Özakpınar, 2003: 28). Medeniyeti inanç değerleriyle kuşatılan insanda bu bakış açısıyla ahlak dünyasına, toplumuna, sosyal çevresine, maddi değerler dünyasına, kâinata karşı bir duruş ortaya çıkar (Şimşek, 2013: 29). Bu manada medeniyet inşa edici formül

"Medeniyet inşası= özgün sosyal düşünce+ üniversite+ ideal insan"

şeklinde belirlenebilir. Buna göre özgün sosyal düşünce; medeniyetin şahsiyetli insan tipini, inanç etkisi içinde barındırır. Bu nokta da söz konusu özellikler de toplumdan topluma değiştiğinden, her medeniyet özgünlük içerisinde ele alınarak "farklılık"lar üzerinden inşa edilir bir mahiyete sahiptir. Buna göre "gerek şahsiyet, gerek toplumsal yaşayış planında medeniyetlere birbirlerinden farklı karakterini veren şey,

medeniyetleri kuran inancın yoğurucu ve belirleyici etkisi” yani “düşünce”si olmaktadır. Örneğin “Mezopotamya medeniyeti, Çin medeniyeti, Yunan medeniyeti, Roma medeniyeti, İslam medeniyeti, Hıristiyan-Batı medeniyeti birbirlerinden ayrı kimliklerini böyle kazanmış” olduklarından her medeniyetin özgün gelişme dinamikleri bilinerek buna göre değerlendirmelere girilmelidir (Özakpınar, 2003: 28). Çünkü “her medeniyetin kendisini daha geniş mekânlara toplumsal alanlara genişleme faaliyeti bulunduğu”, genişlediği alanlara kendi özgün değerlerini taşıma temayülü görülür. Bu durum aynı zamanda o medeniyetin, değerlerini taşıma çabasını da ihtiva etmek anlamına gelmektedir (Duralı, 2011: 87). Böylece farklı medeniyetlerin varlığı, sahip oldukları “düşünce” yapılarının ürettiği içtimai bünyelerinde; şahsiyet tipi, değer manzumeleri, inanç özelliklerini barındırmaktadırlar.

Sonuç olarak modern Batı medeniyeti kendi özgünlüğü içerisinde maddi bir medeniyet özelliği taşımaktadır. Bu geleneğini de Eski Yunan, Aydınlanma düşüncesi ile pozitivizm üzerinden maddi ve akılcılık ekseninde devam ettirmiştir. Kendi mana cephesinin inanç boyutunu da dinin dünyevileşmesi bağlamında sekülerci bir anlayışla, Protestanlığın maddi dünyayı merkeze alan yorumu eşliğinde gerçekleştirmiştir. Böylece kültürünü mana cephesini de maddeci bir mantıkla kendi gelişim dönemlerinde ele almıştır. Artık 21. yüzyıl için medeniyeti yeni bir dinamik kuramadığından önce tekrara düşerek durgunlaşmış, ardından çağın dilinin gerisinde kalarak çözülme süreci içine girdiği görülmektedir. Bu da Batı ekonomi, siyaset, üretim, sanayi, teknoloji ve toplumsal atomizasyon gibi alanlarda modern medeniyet durağan hatta dağınıklaşma ve güvensizlik içine girmiştir. Bu durum ise, Batı medeniyetinin çöküşünü ortaya çıkarmaktadır.

Batı medeniyetinin maddeci pozitivist geleneğine karşın Türk-İslam medeniyeti de iki yüzyıllık aradan sonra tekrar bütüncül/tevhitçi/madde ve mana bütünselliği içine girme sürecine girdiği gözlemlenmektedir. Böylece Batı seküler modern medeniyet özelliklerinden oluşan yapay bünyesi, bu niteliklerinden uzaklaşarak öze dönen, kök değerlerle barışık bir medeniyet algısı içine girdiğinden ekonomi, siyaset, sanayi, teknoloji, toplumsal birlik ...gibi alanlarda yeni bir hız kazandığı söylenebilir.

A. Medeniyetler Farklılığı Açısından İnsan Düşüncesinin Boyutları

Batı medeniyeti materyalist bir medeniyettir. Batı medeniyetinin bu düşünce anlayışı rasyonel, seküler ve maddeyi yani ekonomik kazancı, siyasal güç hâkimiyetini ve egosantrik/emperyalist duygular taşıyan bir insan-toplum-medeniyet anlayışı üzerine kurgulanmıştır. Bu noktada medeniyet değerlerini aktif olarak taşıyan ana unsur insandır. Bu insanın da faaliyet gücü, O'nun düşünce boyutunun niteliğine göre şekil alabilir. Buna göre medeniyetin insan ve onun düşünce boyutu, medeniyetin taşınmasındaki aktif özne olarak ana belirleyicilerden biridir. Bundan dolayı Batı insanın düşünce boyutu, onun toplum ve medeniyet ilişkilerinde “nasıl”, “niçin”, “ne tür” tutum ve tavır almasının yöntemini belirleyen bir mahiyete sahiptir.

Osmanlı toplumundan sonra 19. yüzyılda sistemleşerek Osmanlı yerine dünya siyasetine, toplum algısına, ekonomik olaylarına yön vermede Batı medeniyetinin

belirgin bir öne çıkışı gerçekleşmiştir. Bu noktada bu medeniyetin öncelikli olarak en belirgin özelliği olarak insan aklını öne çıkarması olarak belirtilebilir. Buna göre de “hakikatin bilgisinin kaynağı olarak insan aklını merkeze” alınması ve böylece insan düşünce boyutunun bu anlayışa göre şekillenmesi görülmüştür. Batı medeniyetindeki ekonomik akıl ve düşünce, sanayi aklı ve üretim süreci hep bu insanın, düşünce boyutuna göre pozisyon aldığı söylenilir. Dolayısıyla medeniyetin durumu, mahiyeti, kazanım ve gerilikleri genellikle bu insan üzerinden gerçekleşmektedir.

Modern Batı medeniyetinin diğer bir diğer belirgin özelliği ise “mekanik bir evren tasavvuruna sahip olmasıdır”. Bu tasavvura göre hem dünya hem de evren bir salt akıl ile kavranabilen bir makine olarak görülmüştür. Buna göre “modern Batı medeniyeti düşüncesi, evrenin bilgisine, onun gözlem ve deney yoluyla ne tür bir mekanizmaya sahip olduğunun kavranması halinde analitik yöntemin benimsenmesi ile ulaşılabileceğini varsaymıştır.” (Küçükalp ve Cevizci 2010: 24-25) Bu noktada evren ve dünya, modern insanın düşünce boyutuna göre “makine” mahiyetli bir niteliğe sahiptir. Batı medeniyeti de bu insanın akılcı düşünce boyutu vasıtasıyla insan, eşya, madde, toplum gibi konuların ontolojisini mekanistik tarzda belirlemiştir. Bu ontolojik kavrayışa göre de insana topluma dünyaya müdahale eden, bunlar üzerine emir ve yasaklarla kendi hukukunu koyan bir Allah inancı yerine, bütün bu ilişkiler kendisi de yaratılmış olan “doğa yasalarının işleyişini “aklı ve duyu organlarının görülen boyutuyla değerlendiren insan bakışını hâkim kılmıştır. Bu yönüyle de 19. yüzyıldan bu yana “olan ile olması gereken arasındaki ayırım, yani olgu-değer ayırımı ifadesini bulan pozitivizmi, modern bilim düşüncesinin en temel karakteristiği olarak ön plana çıkarmıştır.” (Küçükalp ve Cevizci 2010: 25)

Modern Batı medeniyetinin bu noktada temel karakteristik özellikleri olarak; atomize birey olgusu, dualiter bakış, seküler düşünce, laiklik, ilerlemeci tarih anlayışı, hümanizm, pozitivizm, modern ahlak düşüncesi, modern siyasal düşünce ve onun demokrasi kabulü, modern sanayi anlayışı ve modern liberal-kapitalist ekonomi zihniyettir. İnsan düşüncesini belirleyen ana olgular bu parametreler olarak belirmektedir. (Küçükalp ve Cevizci 2010: 155)

Batı insan düşüncesini belirleyen bu parametreler, Batı medeniyetini meydana getiren üç özellik olan Hıristiyanlık, Eski Yunan ve Roman medeniyetlerinin “güce ve başarıya tapan ruh” anlayışı ve insan aklını vahye yerine koyan hümanizm ve bireycilik ile birleşerek (Özakpınar2002:71-72), Batı medeniyetinin materyalist algı odaklılığı üzerinden kendi çıkmazını ortaya koymuştur. Buna göre Batı açmazı şu şekilde karşımızda belirmektedir:

Batı bilimin ve teknolojinin en harika ürünleri, aynı zamanda, hem maddi zenginliklerin ve rahatlıkların çoğalması, hem de, yıkıcı, tahrip edici sonuçların elde edilmesi amacı ile de kullanılabilir. Batı uygarlığının ürünü olan ilerlemenin bu açıkça kontrol edilemez açmazı, mensupları arasında Batı uygarlığına karşı bir hoşnutsuzluğun, bir güven kaybının oluşmasına, bir şekilde yıkıcı tahripkâr olduğu söylenebilecek bir kendinden nefret etme duygusunun kök salmasına neden oldu. Uygarlığımızın erdemleri ve idealleri konusunda seslendirilen, dillendirilen sorgulama çabaları, 1918’den hemen sonra gözle görülür bir şekilde yavgınlık kazanmaya başladı (Frankl, 2003: 16).

Sonuç olarak Batı medeniyeti materyalist insan düşüncesi, toplumsal tüm alanlarda akli paganlaştıran bir bakış ve eylem tarzıyla yaklaşım göstererek, Batı medeniyetinin çıkmazını kendi eliyle ve düşüncesiyle ortaya çıkarmış gözükmektedir. Bu durum 20. yüzyılın başından itibaren belirginleşmiş olsa dahi dünya savaşları ve dünya sistemini yönetme imkânlarına sahip olma gibi araçlar, süreci 21. yüzyıl başına değin uzatmıştır. Ancak özellikle ikinci körfez savaşı ve Amerika'nın Afganistan işgallerindeki muvaffakiyetsizlik, bu medeniyetin de bir kez daha "beka"-sının bulunmadığını, medeniyetin "miyopi" sorunu yaşadığını çıplak gözle dahi görülebilecek kadar açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

3. HÂKİM BATI MEDENİYETİNİN LİDERİ OLAN ABD'NİN ÇÖKÜŞÜNE YÖNELİK EKONOMİK, SANAYİ VE KÜLTÜREL GÖRÜŞLER

Mukayeseli medeniyet analizine dair düşünce tarihi, belirli bir çağda ve bir medeniyette öncelikli olan bir sorun ve ona dayalı bir parametrenin, bir başka medeniyette bu önceliğini kaybederek, yeni bir sorun etrafında yeni öne çıkan parametrelere göre şekil aldığını bizlere göstermektedir. Bu bağlamda materyalist Eski Yunan medeniyetinde insanda esas problem "varlık" konusudur. Varlığı, akıl yoluyla anlamak esastır. Eski Yunan temelleri üzerine şekillendirilmiş modern Batı medeniyetinde ise insan için esas problem, "bilgi" olmaktadır (Ülken, 1995: 15). Bu bilgi, salt aklın üretmiş olduğu bilgidir. Böylece akıl ortak olmakla beraber, akıl-bilgi ilişkisi;

Makine-Bilgi,
Bilgisayar-Bilgi,
Dijital ağ sistemi-Bilgi,

olmak üzere Batı medeniyetinin kendi içinde dahi farklı üç evresini ortaya çıkarılmaktadır. Buna göre bu noktada dikkat edilmesi gereken temel noktanın "insan ile alem arasındaki" ilişki sistematığıdır. "Yunanlı, bu münasebeti insanın varlığa uygun olması, uygun düşünmesi şeklinde akıl problemi olarak görüyor. Yunanlının gözünde akıl, alem nizamının bir parçasıdır ve alem makuldür. Garplının nazarında bu münasebet şuur problemi olarak görünüyor. Çünkü Garplı alemin insanın fonksiyonu olarak anlıyor. Ve şuur problemi konduktan sonra bilginin tahlili ve bilgi teorileri meydana çıkıyor" (Ülken, 1995:15). Böylece Batı medeniyeti modernleşme sürecinde, akıl-bilgi ilişkisi üzerinden sadece tabiatın "anlaşılması değil, insanın ahlak hayatı ve toplumun yapısı da tamamen insan aklına bağımlı olacak" şekilde ele almıştır. Bu noktada "Avrupa tarihinin değişimi içinde din, karanlıkta ve gerilikle, bilim, aydınlıkla ve ilerlemeyle" eş anlamlı ele alınmıştır (Özakpınar, 2002:59). Buna göre modern Batı medeniyeti, şuurunu salt akıl üzerinden oluşturarak evreni, kâinatı, kendisini, insanı, eşyayı bu bakış açısının ontolojisine göre kurgulayarak, din ile mücadele halinde bulunan bir bilim anlayışını materyalistlik medeniyetinin temelleri olarak kabul etmiştir. Kendi içinde gelişen her evreyi de buna bağlı kalarak daima yeniden yorumlayarak, felsefi tekrara düşerek, medeniyet çıkmazının ontolojik örgüsünü sağlamlaştırmıştır. 21. yüzyıl süreci ise Batı medeniyetinin lider müktesebatını oluşturan başta ABD olmak üzere, gelişmiş Batı medeniyeti ülkeleri/

toplumları açısından artık bu iki yüzyıllık tekrarın da yetersizlik taşımakta olduğunu işaretleri; ekonomik, sosyal, toplumsal ve kültürel göstergelerindeki verilerle görüldüğü söylenebilir.

A. Sanayi Toplumunun Ontolojik Evreleri ve Sanayi Medeniyetinin Çöküş Dinamikleri

Sanayi devrimi 18. yüzyılda, genelde Batı Avrupa’da özelde İngiltere’de sadece ekonomik büyümenin hız kazanmasını içermemektedir. Sanayi devrimi, ekonomik gelişmenin yanında toplumsal dönüşümü de ortaya çıkarmıştır (Hobsbawn, 2003:32). Bu olguların vasıtasıyla sanayi devrimi, ilk defa İngiltere’de ekonomik büyümenin ve “laissez-faire”ci liberal zihniyet ile liberal toplum anlayışının belirmesine yol açtığı gibi Batı medeniyet değerlerinin de dünya siyasetinde, Batı dışı toplumlar üzerinde ve dünya ekonomisi üzerinde belirleyici, yön tayin edici bir konuma gelmiştir.

19.yüzyıl Batı medeniyeti “fabrikaya dayalı sanayi kapitalizmini” içermektedir. (Hobsbawn, 2003: 52) 19.yüzyılın sanayi medeniyetini taşıyan bir “soyguncu baronlar” kitlesi türemiştir. Bu kesim, uygulamalarıyla medeniyet değerlerini oluşturan ekonomik ve onun siyaset yoluyla korunmasını sağlayan siyasal gücün nasıl birlikte yürütüleceğini göstermişlerdir. Bu noktada materyalist Batı medeniyetinin 19. yüzyılda sistemleşmiş halini ekonomi üzerinden tanımlaması; liberal, tekelci, emperyalist girişimciliği ortaya çıkarmıştır. Bu girişimcilik yapılanması, Batı medeniyet değerlerinin hem dünyanın mümkün olan her yerine taşınmasına hem de ekonomik ve siyasal gücün korunmasına yaramaktaydı. Girişimcilik üzerinden Batı materyalist medeniyet değerlerini taşıyanlar başta Rothshild ailesi ardından, Rockefeller gibi aileler yanında, Andrew Carnegie, Andrew Mellon gibi isimlerde gelmektedir. (Bozkurt, 2004: 307-308)

Batı medeniyetinin önderliğinde ekonomi, teknoloji, kâr ve girişimcilik ve akılcı düşünceden beslenen materyalist değerler üzerine kurulmuş, sanayi devrimi, modern Batıda insanların hayatlarını o güne değin, eşi görülmemiş bir değişime uğratmıştır (Hobsbawn, 2003:74). Böylece modern toplum, teknoloji toplumu, sanayi toplumu şeklinde çeşitli bakış açılarına göre ekonomiyi merkeze alan bu materyalist medeniyet, hayatın anlamını, gayesini kâr ve bu kâr ile elde edilen güç ilişkisini la-dinilik üzerinden kurgulamıştır. İnsan ve toplumsal değerler la-dinilik üzerinde kâr ve güç tapıcılığına yönele acımaz rekabet duyguları içinde kültür, bu sanayi medeniyetinin ruhuna uygun eylemlerin oluşmasına imkân sağlamıştır. Temelde “hayatın anlamını, gayesini medeniyet belirler; kültür, değişen şartlarda hayatı sürdürmek için medeniyetin ruhuna uygun biçimde fiiller ve eserler meydana getirir.” (Özakupınar, 2003: 28) Buna göre, Batı medeniyeti materyalist üretim anlayışı üzerine kültürleşmiş bir toplum, insan ve inanç dünyasını kendi toplumsal sistem ağına göre biçimlendirmiş ve böylece sistem, toplum, insan ve değerler bir süre sonra çatışır hale dönüşmüştür

Sonuçta Batı medeniyetinin 19. yüzyılda “sistem” bağlamında başlayan sanayi toplumu süreci, günümüze değin kendi içinde üç ayrı evrenin dönüşümünü yaşamıştır. Bunlardan ilki, 19. yüzyılın başında başlayıp, aydınlanma tesiriyle, poziti-

vist düşüncenin sanayi medeniyeti insan-toplum-bilgi anlayışını yönettiği dönemdir. Bu dönem, kendi içindeki gelişmelere açık biçimde varlığını 1945'lere kadar sürdürmüştür. Bu dönemi makine merkezli bir evre olarak belirlemek mümkündür. İkinci dünya savaşına değin kapitalizmin görünümü 19. yüzyıl gelişim sürecine göre biçimlenmiştir. (Galbraith, 1979:3) İkinci evre ise yine aynı toplum düşüncesi üzerine kurgusu devam eden ve 1945'lerden itibaren başlayıp 1990'lara kadar süren enformasyon toplum süreci olup bilgisayar merkezli'dir. Bu dönemde, merkezi bilgisayar sistemleri iş, çalışma, toplum ve devlet hayatında gittikçe öne çıkan bir evreyi ifade etmektedir. Bu dönemde artık "makina"dan "bilgisayar"a geçiş önem taşımaktadır. Batı medeniyetinin sanayileşme olgusu içerisindeki üçüncü dönemi ise 1990'lardan itibaren açıkça gözlemlenen küreselleşme, post modern toplum, bilgi toplumu şeklinde isimler alan dijital toplum sürecine girilmiş olmasıdır. Bu dijital toplum sürecinde yeni ekonomi, "ağlar ve bu ağlar üzerinden" yeni akıl çağı (Tapscott, 1998:1), yani pozitivistin ağlar üzerinden yeniden kurgusunu postmodernizm olarak görülen kafası iyiden iyiye karışmış bir kaos medeniyetini ortaya çıkmaktadır. Buna göre Batı medeniyeti sanayileşme sürecini "makine toplumu", "bilgisayar toplumu" ve sonunda da "dijital ağ toplumu" evrelerini yaşayarak bilgi sorununu hep teknik dünya merkezli geliştirerek, toplumunun ve insan düşünce boyutunun pozitivist-akıl merkezli bir noktada daimi kalmasını sağlayarak, materyalist kültür bağlamında bir sosyal yaşantı sürecini ortaya koymuş olduğu belirtilebilir. Bu noktada Batı medeniyeti "güce sahip olma, dünya ekonomik zenginliğine kavuşma, hegemon ve emperyal olarak başta dünya ekonomisine sonra da dünya siyasal düzenine yön verme" hisleri ile hareket ederek, kendi ontolojisini bu duygular üzerine kurarak, dünya üzerinde maddi hâkimiyeti esas alan bir medeniyet görünümü ortaya koymuştur. Bunu sağlayabilmek için de kendi elit insanının zihinsel gelişimini ve pragmatistçi ahlakını maddi, pozitivist değerlere göre biçimlendirmiştir. Böylece medeniyetinin ontolojisini düşünce dünyası bağlamında "akıl", maddi üretim dünyası bağlamında ise "ekonomi" tek faktörlü biçimde kurup, bunda ısrar etmesi sonucu bugünkü çözümlene sürecine kendisini hazırlamış olduğu söylenebilir.

B. "Dijital Toplum ve Yeni Ekonomi" Sürecinde Batı Medeniyetinin Çözülmesini Ortaya Koyan Parametreler

Batı medeniyetinde meydana gelen modern süreç, "makine toplumu" ve "bilgisayar toplumunu" oluşturmuştur. Ancak bu dönemde Batı medeniyetinin "akıl-bilim-ilerleme" eşgüdümündeki toplum düşüncesi felsefi bir çöküş içine girerek, sanayi medeniyetinin krize girmesine yol açmıştır. Gerek Marksist paradigmanın gerekse liberal paradigmanın, Batı medeniyetinde sermaye düşmanlığı ve özgür insan modellerini oluşturmaya yönelik çabalarındaki başarısızlıkları, medeniyetin ontolojik anlamda çöküşe geçmesi işaretlerini vermiştir. Batı düşüncesi bunu engelleme adına post-modern sürece geçiş yaparak, modern süreçteki birçok temel kabullerinden uzaklaşır bir yapıya bürünmek zorunda kalmıştır. Bu noktada post-modern süreç "yeni ekonomi" adı altında "dijital toplumsal ağlar" üzerine kurulmuş bir yeni akıl toplumunu oluşturma sürecine girmiştir. Bu yeni "dijital

toplum”da kapitalizm ve Batı medeniyeti önceki modern dönem kabullerini pek çoğunun asimetrisine göre kurgulanması, Batı medeniyetini en başta bir felsefi, ontolojik sorun yaşamasını ortaya çıkarmıştır.

Buna ilaveten Batı krizinin diğer bir unsuru pozitivist bilgidен post-modernlikle görünmeyen (metafizik bilgi) bilgisine ihtiyaç duyulduğuna olan inancın yaygınlaşmasıdır. Bu noktada bilgiyi oluşturma mahiyeti olarak İslam bilgi üretme dinamiklerine geçiş arayışlarını, seküler bir çerçevede yapma girişimleri ise işin başarısızlık noktalarını oluşturmaktadır. Bir diğer kriz noktası ahlaki çöküştür. Bütün bunlar Batıda krizden çıkma adına var olan modern süreç ve paradigmadan post-modernliğe geçişi zorunlu olarak ortaya koyan unsurlar olarak belirtilebilir. Bundan dolayı post-modern paradigma çerçevesinde dijital toplum, yeni ekonomi ve ağlar üzerine kurulu akıl çağına geçilmiştir.

Batı medeniyetinin kendi krizini aşmak için oluşturduğu yeni ekonomi algısı, ağ üzerinde üretilen akıl çağı ekonomisi olup, bu ekonomi dijital bir mahiyet taşımaktadır. Bu dönemde tüm bilgi türleri dijital olduğundan bilgi ve iletişim dijital olarak iletildiğinden tüm toplum bu süreçten yeni bir sosyoloji olarak etkilenmektedir (Tapscott, 1998:6). Bu yeni durum hızla büyüyen ağları bilgi otoyolu, web iletişim ile dünya üzerinden ses, görüntü, yazı, videoların kolayca bilgisayar ağları üzerinde birbirleriyle iletişim kurmaya yöneltmiştir. (Tapscott, 1998: 12) Bu durum ise 19. ve 20. yüzyıldaki tekçi modern Batı toplumunu çaresiz olarak çoğulculuğa itmiş, la-dini toplum yapası yeni dönemde din ve metafizik gerçekliği kabul eden bir noktaya getirmiştir. Kökeninde hala akıl-bilim-sekülerizm olan bu medeniyet için yeni gelişmeler daha güvensiz, kaosa yönelik etkileri ortaya çıkarır olmuştur. Bu noktada dünya toplumları içinde “farklılığın” farkına varma süreci gelişmiştir. Farkındalık oluşturan sosyolojik süreç, hâkim Batı medeniyetinin hem liberal paradigmasındaki hem de Marksist paradigmasındaki ve topyekûn modern paradigmanın kendi çelişkilerinin görülmesine, ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu noktanın da, bir başka yönüyle Batı medeniyetinin çağdaş dönemde de ontolojik çöküşünü oluşturan hassas noktayı ifade eden unsurlardan biri haline gelmiş olduğu görülür.

Çağdaş kapitalizmde beliren tezatlıkların, çelişkilerin ağırlıklı olarak iki şeyden kaynaklandığı belirtilir. Bunlardan ilki materyalist kültür anlayışı ile modern ekonomi arasında kurulmuş olan bağların çözülmesidir. İkincisi ise toplumun materyalistleşmesi, maddeci toplum haline gelmesinin tabii sonucu olarak hazcılığın (hedonizmin) hâkim değer olması ve toplumun ego merkezli duygularının tatmini ni yaşamlarının ana hedefine oturtmalarıdır. (Poloma, 1993: 325) Bu iki unsur, kapitalizmin tezatlarının oluşmasına ve böylece Batı düşünce sisteminin bozulmasına yol açtığı görülmüştür. Düşünce sisteminde meydana gelen bozulmaların, medeniyet algısını zaafa uğratmış olduğu görülür. Bu zafiyet ise toplum ve insan unsuru üzerinde çözülmeci etkileri ortaya çıkarmıştır. 19. yüzyıldan bu yana anılan bu kavramlar üzerine oturan Batı medeniyeti, 21. yüzyıl sürecinde toplum ve insan unsurlarına, tüm zenginliğine rağmen sorunlarını çözümleyici yeterli bir sosyal reçete sunamamaktadır. Bu durum ise Batı medeniyetinin yeni dönemde vizyon-suzluğunu ortaya çıkarmaktadır.

Kapitalizmin, Amerika Birleşik Devletlerinde özellikle 2000 yazından itibaren giderek faaliyetlerinde bir yavaşlama içine düştüğü görülür. Bu noktada ABD ekonomisinde yatırım ve tüketimin birbirlerinin peşi sıra gerileme içine girmesi, ABD'nin büyümesini yavaşlatmasına yol açmıştır. Bu etki, federal devlet, eyaletler ve büyük şehirlerin bütçelerinde önemli açıkların oluşmasına neden olmuştur. Bu durum da istihdamın küresel olarak imhası etkisini ortaya çıkarmıştır. (Gréau, 2007:21) Buna göre, ABD ekonomisinde borç açıklarının artması, Amerikan borasının 2001, 2002 yaşadığı depremler, dünyanın en sofistike mali piyasasına karşı bir güvensizliğin doğmasına yol açmıştır. Ardından kredi ile borçlanmaya yönelik Amerikan toplumunda mortgage krizinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu kriz de Amerikan sistemi üzerinde yapısal sistem krizi olmakla birlikte, bir medeniyet krizi taşır durumda olduğu söylenebilir. Böylece Batı medeniyet değerlerini liberal-kapitalist ekonomi modeli üzerinden taşıyan ABD, hem ekonomik manada hem kültürel hem de medeniyet bağlamında dünyanın sorunu haline dönüşmüş gözükmektedir. (Gréau, 2007: 32)

Bütün bu açıklamalar üzerinden hareketle, artık son yıllarda “ekonomi ve sanayi” imparatorluğu üzerine kurulmuş materyalist Batı medeniyetinin, kendi entelektüelleri dahi Batı medeniyetinin bu noktada bir çökme sürecine girmesinden kuvvetle bahseder duruma gelmişlerdir:

John Peterson'un “Kapitalizm Çöküyor Mu?” çalışmasında belirtildiği gibi Forbes'in internet sitesinde yayımlanan bir yazıda Igor Greenwald: “Kapitalizm yaklaşık 400 senedir Batı dünyasındaki egemen ekonomik sistemdi. Genel olarak bakıldığında önceki ekonomik sistemlerin toplamından daha fazla zenginlik getirdiği görülüyor. Ancak hiçbir şey sonsuza kadar devam etmiyor. Süreç tıkanıyor. Gidişat değişiyor. Mevcut sistemler artık işe yaramıyor. Kapitalizm ne zaman çökecek? Peki, sonra ne olacak?” gibi sorular sorularak bunun üzerinden Batı sisteminin ve medeniyetinin çöküşüne yönelik güçlü işaretler verilmektedir.

Yine son dönemlerde Amerikan siyasal hayatına yönelik çeşitli dergilerde, bu konularla ilgili site ve bloglarda “Amerikan imparatorluğu çöküyor, Amerikan süper gücünün sonu ne zaman ve nasıl?” gibi konularda çeşitli analizleri, yorumları ve tartışmaları sıkça bulmak mümkün gözükmektedir.

Amerikan Ulusal İstihbarat Konseyi (NIC) 2008'de ‘ABD'nin küresel gücünde gerileme’ olduğu öngörüsünde bulunmuştur. NIC'in Küresel Eğilimler 2025 Raporuna göre de “Küresel ekonomik gücün ve refahın modern tarihte örneği görülmemiş şekilde Batıdan Doğuya kaydığı” açıkça belirtmektedir. Buna göre, NIC 2025'de ABD'nin gücündeki ciddi kayıpların bulunabileceğine dikkat çekmektedir. (www.haber7.com, erişim tarihi: 21 06.2014).

Harvard Üniversitesi Profesörlerinden neo-liberal Joseph S. Nye dahi önümüzdeki dönem içerisinde Amerika'nın konumunun yitirmesinin kaçınılmazlığını düşünmektedir. J.S. Nye bu konuda “Bazı Amerikalılar, ‘çöküş’ söylemlerine hemen duygusal tepki veriyor ama ABD'nin güç kaynakları üzerindeki hâkimiyetinin ilelebet payidar olacağına inanmak mantığa ve tarihe aykırı düşünmektir” diyerek Amerikan çöküşünün sosyo-psikolojik ve sosyo-politik izahatını vererek, belki de farkında olmadan İbn-i Haldun'cu “bekasızlığa” gizli bir atıf görünümü verdiği söylenebilir.

Ünlü antropolog Jared Diamond ise “Tarihin en rahatsız edici gerçeklerinden biri çok sayıda uygarlığın yıkılmış olması” diyerek bu tartışmaya katılmıştır. Böylece J. Diamond da, ABD, “İsteseniz de istemesiniz de yıkılacak” görüşüne dahil olanlardan olmuştur.

Finans tarihçisi Niall Ferguson ise, “Kaosun Kıyısındaki İmparatorluklar” başlıklı çalışmasında, ABD’nin devasa boyutlara ulaşan bütçe açığına ve borcuna dikkat çekmektedir. (www.haber7.com, erişim tarihi: 21.06.2014) Aynen A. Gunter Frank gibi, ABD’nin büyük borç batağına saplanması öne çıkararak, ABD’ye “Çıplak Hegemon” adını takmıştır. Çünkü A. Gunter Frank’a göre “ABD borç aldığı parayı ödeyemez hale gelmiş ve kendi bastığı dolar ile kazandığı güç sayesinde dünya çapında tesis ettiği güveni yerle bir etmiştir” diyerek, ABD’nin borç sarmalı üzerinden kurduğu hakimiyetin aslının artık bulunmadığını ortaya koymuştur (Frank, 2005: 104). Günümüz itibarıyla 17 trilyon borca sahip ABD ekonomisinin (http://ekonomi.haber7.com, erişim tarihi: 21.07.2014) dikkate alındığında, bu noktada N. Ferguson’da “Büyük güçlerin çöküşü her zaman borç patlamasıyla başlar” ifadesi medeniyet krizine atıf yapar mahiyettedir. N. Ferguson’a göre, “Emperyal çöküş hepimizin beklediğinden hızlı gelebilir. Mali açık ve devasa askeri harcamalar bir arada düşünüldüğünde Amerikan imparatorluğu uçurumun kenarındaki son imparatorluk olarak görünüyor” şeklinde görüşlerini ortaya koyarak, ABD’nin çöküşünün nedenin ekonomik mahreçli yönüne dikkat çekmiştir.

Siyasal anlamda ise çöküşü ifade eden bir başka Amerikan aydını ise New York Times gazetesinde de çalışmış Pulitzer ödüllü gazeteci Chris Hedges’tir. Hedges yakın geçmişte RawStory’ye verdiği özel röportajda, “Amerikan imparatorluğu her an çökebilir” ifadesini kullanmıştır. (www.haber7.com, erişim tarihi: 21.06.2014, 19:52) Bu noktada Amerikan Sayıştay Başkanı David Walker da ABD’nin karşı karşıya kaldığı durumu Roma’nın çöküşüne benzeterek, ABD’nin çökme süreci içindeki durumunu ortaya koymuştur. (Şimşek, 2013: 11) Yine ABD’nin çöküşüne yakın olduğunu düşünen yazarlara göre bu çöküş dış güç unsurlarından daha ziyade ABD’yi iç dinamikleri daha hızlı bir çöküşe götürür mü? sorusundan hareketle, Roma imparatorluğunun da içerden yıkılmaya başladığına vurgu yapılarak, çöküşün ontolojik adresine göndermede bulunmaktadır. Buna göre bu yazarlar, ABD’nin, “içinde derinleşecek kültür savaşı, iflas eden politik kurumları ve ekonomik çöküntüyle dünya üzerindeki etkinliğini yitireceğini” öne sürmektedirler.

Wisconsin Madison Üniversitesinde tarih profesörü olan Alfred W. McCoy ise CBS’in bloğun da, “Amerikan Yüzyılının 2025’teki Sonu için 4 Teori” başlıklı bir çalışmayı ortaya koymuştur. Bu çalışmaya göre;

“Amerika’nın 40 yıl içinde ‘yavaş yavaş’ gerilemesi mi? Buna bahse girmeyin bence. Amerika’nın küresel süper güç konumunun ölümü kimsenin hayal edemeyeceğinden daha çabuk da gerçekleşebilir” diye başladığı makalesinde Profesör McCoy, “Eğer Washington, Amerikan yüzyılının 2040 ya da 2050’de sona ereceği rüyası kuruyorsa bilsin ki, iç ve küresel dinamikler ve yönelişler sadece 15 yıl sonra 2025’te Amerikan imparatorluğundan geriye sadece bir gürültü bırakabilir” şeklinde bir açıklama ile çöküş uyarısında bulunmakta olduğu görülür. Bu noktada McCoy, Amerika’nın çöküş sürecine girmesini 2003’deki ikinci Irak işgaliyle

başlatmakta olup “gelecek kuşaklar bu savaşın Amerika’nın çöküşünün başlangıcı olarak görecektir” şeklinde konuyu belirginleştirmektedir (www.haber7.com, erişim tarihi: 21.06.2014).

Yine son dönemlerin ünlü medeniyet tarihçilerinden Emanuel Todd’da “Amerikan Düzeninin Çöküşü” adlı çalışmasıyla bu konuda dikkatleri üzerine çekmiştir. E. Todd’a göre Amerika’nın dünyaya düzen verme noktasından giderek uzaklaşmakta olduğunu belirtir. Bu güç kaybının muhtemel sebepleri arasında devasa kronik bütçe açıkları, mevcut askeri gücüyle küçük ve zayıf ülkeleri ancak tehdit edebileceği gibi özelliklere dikkat çeken Todd, “çöküşün kaçınılmaz olacağını ifade ederek Amerika’nın bu kaçınılmaz sonundan dünyayı haberdar etmiştir.” (Şimşek, 2013: 11) Bu noktada Todd, Bush yönetiminin ABD’nin ülke dışında saygınlığını yitirmesinde ve Amerikan stratejik sisteminin yıkılmasında sistemli bir kurgunun çabası içinde bulunduğunu dile getirerek (Şimşek, 2013: 11), çöküşün temel dinamiklerine medeniyet algısı çerçevesinden yaklaşılmasının gerektiğini ortaya koyuyor gözükmektedir.

Princeton Üniversitesinden Paul Krugman ise, “dolardaki değer kaybı, ticaret açığı ve bütçe açıklarıyla birlikte ekonomi değerlendirildiğinde, ...ABD’nin ‘muz cumhuriyetine’ dönmekte olduğunu” belirtmiştir. (Şimşek, 2013:11)

Amerika’nın çöküşünü bir ülkenin liderliğini, ekonomik üstünlüğünü ya da siyasal gerilemesini kaybetmesi bağlamında ele almak dünya sürecini değerlendirmişte yetersizlik taşır. Bu noktada konuya medeniyet ekseninde bakmanın daha genel ve kapsayıcı bir değerlendirmeye sahip kalacağı açıktır. Bunda dolayı süreci 19. yüzyıl başından itibaren Osmanlı İslam medeniyetinden sonra pozitivist liberal-kapitalist Batı medeniyetinin iki yüzyıllık dünya liderliği serüveninin günümüz itibarıyla ele alınışı açısından bakma gereği bulunmaktadır. İşte bu yüzden Amerika’nın çöküş konusu herhangi bir devletin gerilemesi meselesi olmayıp, dünyada medeniyet aksının değişimi ile ilgili bir konudur. Bundan dolayı Amerika üzerindeki sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel ve sosyo-politik durumlar, değişimler, çözümler..vs hep Batı medeniyetinin dünya üzerinde varlığının bir görüntüsü hükmünde bulunduğundan Amerika’nın görünümü son derece önem taşımaktadır. Bu noktada Amerika’nın Batı medeniyeti taşıyıcılığı özelliğinin durumu gösteren dinamik ya da çözülmeye yönelik sürecini ortaya koyan sosyal verilere bakmak oldukça önem taşımaktadır. Bu noktada medeniyet okumalarını bahsi geçen sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel ve sosyo-politik görüşler üzerinden yapmaya devam edeceğiz.

Medeniyet olgusu üzerinden toplum değerlendirilmesi yapıldığında, bir medeniyetin ahlak görünümü, medeniyetin durumu hakkında son derece önemli ipuçları vermektedir. Batı medeniyetinin Amerikan imparatorluğu pozitivist ve materyalist inançlar üzere gelişip kalkınmıştır. Bundan dolayı Batı medeniyet değerli Amerikan imparatorluğunu “iktisadi, siyasi ve askeri çöküşten çok, toplumsal, ailevi, ahlaki ve manevi kopukluğa bağlı bulunmakta” olduğu öne çıkmaktadır. Bu noktada yapılacak tahlil, ekonomi merkezli değil de ağırlıklı olarak ahlak ve soyut değerler merkezli olmalıdır.

Batı medeniyetinin yirminci yüzyılının ikinci yarısından sonra Batı medeniyetinin lideri, temsilci durumundaki Amerika’nın, sosyal ve ahlaki durumuna yönelik

çözülme mahiyetli görünümünü eski ABD başkanlarından Richard Nixon'un beyanlarının altından çıkarmak önemlidir. Bu noktada eski Başkan R. Nixon şunları ifade etmektedir:

Acaba dünyanın en zengin ülkesi olan ABD, dünyanın en çok sağlık harcaması yapan ülkesi olduğu halde, bu ülke insanlarından 38 milyonunun, parası olmadığı için gerekli sağlık ve tedavi şartlarından mahrum bulunduğu gerçeğini kabul etmeyecek mi? Dünyanın en zengin ülkesi Amerika, dünya nüfusunun yirmide birini teşkil ettiği halde bu ülkede uyuşturucu maddeye ve yasak olan şeylere harcanan paranın, diğer ülkelerin masraflarının tümüne denk olduğu gerçeğini kabul etmeyecek mi?

Dünyanın en zengin ülkesi olan ABD, bugün dünyada en çok cinayet işlenen ülkelerden biri haline geldiğini, hatta Körfez Savaşı müddetinde cinayete kurban giden Amerikalıların sayısının savaş meydanlarında öldürülenlerin sayısından yirmi kat daha fazla olduğu gerçeğini kabul etmeyecek mi?

Dünyanın en zengin ülkesinin halkı olan ABD halkı da, toplumda sürekli bir mahrum sınıfın ortaya çıktığını, bu sebeple de bir çok şehirde güvenliğin ortadan kalktığını ve geriye yaşamak için bir alan kalmadığı gerçeğini kabul etmeyecek mi? Bugün bir çok şehrin durumu, büyük toplum modelini öneren Cumhurbaşkanı Johnson'ın zamanından daha kötü hale gelmiştir. (<http://www.taqrif.info>, erişim tarihi: 05.06.2014)

Eski Başkan R. Nixon'un bu açıklaması, ABD'nin mevcut haliyle toplumsal bağlamda sağlık sorunu yaşayan yoğun bir kütlenin bulunması, uyuşturucu madde kullanım yaygınlığının artması, cinayetlerin yaygınlığı, ABD'nin güven ve huzur toplumu olmaktan uzaklaştığını göstermektedir. Yine ABD'nin en önemli sosyal ve ekonomik sorunlarından birinin, toplumun belkemiği ve dengesini oluşturan "orta sınıf"ın oldukça zayıflama sürecine girdiğini ortaya koymaktadır. Bu sorunlar sosyal bir ağ olan toplumda birbirine bağlı diğer sosyal başlıkları da etkilediğinden, bu noktada sosyal ve ahlaki sorunların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu durum Batı medeniyetinin lider devlet yapısının sosyal patojik bir mahiyet sahip olduğunu göstermektedir. Bu sosyal patolojik durumu ortaya çıkaran unsurlar medeniyetin çözümlene parametrelerini oluşturmaktadır.

Bir medeniyetin ahlak görünümü esasında ekonomik sistemi de yöneten ana belirleyici konumdadır. Bu noktada medeniyet-ahlak ilişkisi bir medeniyetin sosyal, ekonomik, kültürel, beşeri ve siyasal alanlardaki işleyişini düzenler ve medeniyete bu anlamda yön verir. Ahlak sorunu ya da krizi yaşama sürecine giren bir medeniyet ise hastalanmaya başlamıştır. Tedavi edilmediği veya bu konuda gevşeklik gösterilmesi halinde hastalık, medeniyeti "bitkisel hayata" sokar. Bu noktada Batı medeniyetinin lideri ABD'nin ahlak sorunu yaşayan hasta bir medeniyetten, ahlaki süreç bağlamında "bitkisel medeniyet"e yöneldiğinin görüntüsünü Amerika Harvard Üniversitesinden Cornel West'in açıklamaları, bu durumu gösterir önemli bir işaret niteliği taşımaktadır.

Cornel West Washington'da yaptığı bir konuşmada ABD'nin manevi ve ahlaki fakirliğine dikkat çekerek, ABD'nin kendi toplumsal birleştirici şuurunu kaybetmiş

olduğunu vurguladığı görülür. Buna göre Cornel West Amerika milletinin manevi fakirliğini itiraf ederek Beyaz Saray yöneticilerinin bu noktada kültürel alandaki yanlışlıklarına itirazda ederek karşı duruş ortaya koymuştur. C. West bu itirazını da “Bir millet, iktisadi ve askeri açıdan dünyayı fethettiği halde kendi ruhunu kaybetmişse neye yarar?” şeklinde ahlak-maneviyat eksikliğinin, Batı medeniyet temsilcisi konumundaki ABD’nin medeniyet liderliğindeki çözülmeye kaynaklık ettiğini işaret etmiştir. Yine C. West ABD’nin ve dolayısıyla Batı medeniyetinin siyasi ve ekonomik kalbi konumlarındaki Beyaz Saray’ın ve Wall Street’in zafer çılgınlıklarının aldatıcı olduğunu ifade etmiştir. Bu konuda da “Bu çılgınlıklar, bana hiçbir güvenlik, ilerleme ve mutluluğun olmadığı Birinci Dünya Savaşından önceki Avrupa’yı hatırlatmaktadır” (<http://www.taqrrib.info>, erişim tarihi: 05.06.2014) diyerek, ABD’nin medeniyet algısı üzerinden kriz ve kaos içinde bulunmasına dikkat çekilmiştir.

C.West medeniyetin, ABD üzerinden sosyal ahlak krizine yönelik görünümünü ortaya koymaya devam etmektedir:

...Ama topluma daha derin bir şekilde bakacak olursak, gün gittikçe manevi bir başboşluğa ve ahlaki çöküşe sürüklendiğimizi çok rahat anlayabiliriz. Toplumda gün gittikçe intiharlar artmakta, ocaklar sönmekte ve de kürtajlar artış kaydetmektedir ve bunlar da bizim manevi fakirliğimizin apaçık bir kanıtıdır. (<http://www.taqrrib.info>, 5.06.2014, 20:04)

ABD’nin bu ahlak çöküşüne yönelik durumunu ortaya koyan C.West sistem eleştirisine devam ederek, sistemi riyakârca, ikiyüzlü bir ahlaka girmekle açıklamaktadır. (<http://www.taqrrib.info>, erişim tarihi: 05.06.2014)

Bunalım içindeki Amerika toplumunun dolayısıyla Batı medeniyetinin içinde bulunmuş olduğu kriz, kaos ve çöküş durumu buraya kadar soyut tenkitlerle açıklanmaya çalışılmıştır. Bu soyut açıklamaları ABD üzerindeki kaos, kriz ve çözülmeyi ortaya koyan açık, gözlemlenebilir sayısal verilerle ele almak gereği bulunmaktadır. Bu noktada ekonomik zenginliğin nasıl bir ahlak krizi içinde önce var olup sonrada ekonominin de artık krize girdiğinin açık, rasyonel makroekonomik ve toplumsal göstergeleri inceleyerek ortaya koyma gereği bulunmaktadır. Eldeki raporlara göre, Amerikan toplumundaki göstergeler, ABD üzerinden Batı medeniyetinin dünya liderlik vasfını kaybetmeye yönelik bir durum içinde olduğunu göstermektedir. ABD toplumsal görünüm haritası bu noktada konuya yönelik önemli bir bakış açısı kazanılmasını sağlamaktadır. ABD toplumunda eşitsizliğin, adaletsizliğin giderek yoksullaşmanın, ahlaki çöküşün ve dolayısıyla ekonomik borçlanma ve daralan bir ekonomi kapasitesini durumu hakkında ahlakçılar, sosyologlar, ekonomistler, siyaset bilimciler ve medeniyet araştırmacıları başta olmak üzere tüm düşünce adamlarına toplumsal uçurum göstergeleri hakkında derin bir bilgi verebilmektedir.

Bu manada Batı medeniyeti lideri ABD’nin ekonomik ve sosyal makro göstergelerini ekonomi-toplum ilişkileri ekseninde ele alındığında medeniyet krizine yönelik güçlü ipuçları görülebilmektedir. Buna göre:

1995 yılında 4.9 milyon Amerikalı mahkemelik olmuştur. Bunlardan 2.8 milyon kişinin cezası ertelenmiş ve 671 bin kişi ise şartlı olarak salıverilmiştir. 958.704 kişi devlet ha-

pishanelerinde, 95.034 kişi ise Federal zindanlarda mahkum durumdadır. 446.000 kişi ise yerel hapishanelerde bulunmaktadır. Bu rakamlar, şu manayı ifade etmektedir ki, her 189 kişiden bir kişi hapishanelerde bulunmaktadır ve bu da yapılan istatistikler esasınca dört yüz seksen kişiden birinin hapisteye olduğu 1980 yılından bu yana gözle görülür bir artış kaydettiğini göstermektedir. O zamandan beri de bu rakam sürekli olarak artış kaydetmektedir. Öyle ki 1997 yılında Amerika'daki suçluların sayısı 5.5 milyon kişiye ulaşmıştır. Amerikalılar bu yüzden artık bu daimi belanın boyutlarından yani 8 milyon küçük hırsızlık olayından, 3 milyon silahlı soygundan, 1.6 milyon araba hırsızlığından, 1 milyon silahlı saldırıdan, 639 bin sahtekarlık olayından, 102 bin tecavüz olayından ve 23 bin cinayetten asla şaşkınlığa düşmemektedir. Bu rakamlar, büyük şehirlerde ve özellikle de eskiden güvenlik içinde olan küçük şehirlerde suç oranının her yıl %6 ila %10 oranında arttığını göstermektedir. Amerikan Federal polisi FBI, her 22 dakikada bir cinayet, her 5 dakikada bir tecavüz, her 49 saniyede bir hırsızlık, her 30 saniyede bir silahlı saldırı, her 2 saniyede bir silahlı soygun olayını rapor etmektedir. 1987 yılında sınırlı bir kara sahip olan uyuşturucu madde kaçakçılığı da şu anda en karlı iş haline dönüşmüştür...

Son otuz yılda, yaklaşık seksen milyon kişi, Amerikan nüfusuna eklenmiş bulunmaktadır ve bunlardan %20'sini Asya, Latin Amerika ve Afrika'dan bu ülkeye göçen kimseler teşkil etmektedir.

Bu müddet boyunca yaklaşık 300 milyonluk Amerika toplumu arasında cinayetler 4 kat fazlalaşmıştır. Farklı sınıflar ve bireyler arasında şiddet olayları 10 kat artış kaydetmiştir. Ailelerde boşanma olayı %30'dan %70'e yükselmiştir. Meşru olmayan çocukların sayısı 12 kat artış kaydetmiştir.

Uyuşturucu madde ticareti Amerikalı gençler arasında bir gelenek haline gelmiştir. Amerika'da iç güvenlik, ilkökul ve ortaokul düzeyinde bile buhranlı bir duruma ulaşmış bulunmaktadır.

Son otuz yılda hapisteye olanların sayısı 100,000 kişi civarındayken şimdi 1,000,000 kişiden bile fazla bir rakama ulaşmış bulunmaktadır. Yeni rakamlar esasınca Amerikalı erkeklerin %70'i, eşlerine sadık kalmadıklarını itiraf etmişlerdir.

Bugün her zamandan daha fazla Amerikan toplumu, siyasi önderlerinin ahlaki ve kanuni suçlarına göz yummaya hazırdır. Zira bu tür olaylara duyulan hassasiyet, Amerika toplumunda ortadan kalkmış bulunmaktadır.

Önceki yıl Washington belediye başkanı, kanuni suçlar, uyuşturucu madde kullanımı ve satımı sebebiyle hapse mahkum edildiği halde, son seçimlerde yeniden bu makama seçilmiş bulunmaktadır! (<http://www.taqrif.info>, erişim tarihi: 05.06.2014).

Bu değerlendirmeleri Amerikan toplumundaki günümüz verileri ile açıklamak gerekirse her şey normalmiş gibi gösterilme şartlandırmasına karşın gerçek rakamların böyle olmadığı ortaya çıkmaktadır. Örneğin GSMH ve borsaya yönelik verilen rakamları ifade eden nominal istatistik verileri, her şey yolunda görünümü

sunmakta ise de gerçekte görünende çok ayrı bir tablonun altta yattığı söylenebilir: Amerikalıların %95'inin reel maaşları ve ücretleri 2002'ye göre daha düşük düzeyde seyretmektedir. (Hagens, 2015: 28) Bu maaşlı ve ücretli kesimin fakirleşmesi ve mutsuzlaşması anlamına gelmektedir. Buna bağlı olarak topluma yönelik sosyal göstergelerin bozulmasını ve sosyal huzursuzluğun artmasına anlamına gelmektedir. Bu veri bağlamında 2002'den bu yana "gündelik harcama kalemlerinin fiyatları yükselmiş, enerji (yüzde 59), sağlık hizmetleri (yüzde 189) ve eğitim hizmetlerinin (yüzde 399) fiyatları keskin bir şekilde artmıştır". Amerikan toplumunda hayatın pahalılaşması ya da fakirleşmenin oluşması sadece gündelik bireysel harcamalarda kendisini göstermemiştir. Toplumun denge halini gösteren bölüşümdeki adaletli yapı her sosyal yapının en önem verdiği verilerdendir. ABD'de "servet eşitsizliği, 1820 yılından bu güne geçen süre içerisinde tüm zamanlardan daha fazla artmış durumdadır. Amerikan ailelerinin yüzde 28'inin hiçbir tasarrufu bulunmamaktadır ve yalnızca yüzde 43'ünün ancak üç aylık masraflarını karşılayacak kadar tasarrufu bulunmaktadır." (Hagens, 2015: 28) ABD borçluluk açısından değerlendirildiğinde, tüm ödenmemiş para miktarı olan yaklaşık 60 trilyon doların ancak bir trilyon dolarının nakit karşılığı bulunmaktadır. (Hagens, 2015: 40) Geriye kalan yaklaşık 59 trilyon dolar borca; şirket, hükümet veya hane borçları şeklinde bakıldığından (Hagens, 2015: 40), borçlanmanın mahiyetinin gerçeğe uygun gösterilmeyen bir manipülasyonun varlığı ortaya çıkmaktadır. Bütün bunlar Amerikan ekonomi ve toplum göstergelerinde azalan ücretler, maaşlar, sosyal mobilizasyon" olumsuz etkilenmesine yol açan faktörler olarak görülmektedir. Kısa dönem sürecinde bunların aşılmasına yönelik olarak da borçlanmaya gidilerek artan borç yükünün altına giren bir sosyo-ekonomik sistem bozukluğunun varlığı ortaya çıkmaktadır. (Hagens, 2015: 44-46)

Bir suç işleme ve borçluluk ve eşitsizlikçi servet dağılımı toplumu haline gelen ABD'nin "Amerikan rüyası" çoktan geçmiş olduğunu göstermektedir. Netice itibariyle, Amerika üzerinden modern ekonomi ve toplum görüşünü taşıyan Batı medeniyetinin Amerika üzerinden ortaya koyduğu bu uygulama, "suç toplumu"nu ortaya çıkarmıştır. Bu noktada medeniyetin doğması, büyümesi ve ölmesi, "beka"-nın dünyada hiçbir varlığa bahşedilmediği gerçeğini ortaya çıkmaktadır.

Sonuç

Dünyada, 19 ve 20. yüzyıl modern paradigmasına bağlılık açısından 21. yüzyılda farklı bir tablo ortaya çıktığı görülmeye başlanmıştır. Modern Batı medeniyet paradigması ekonomi merkezlidir. Ekonomi kazancını sağlayan unsur ise sanayidir. Sanayiye yönlendiren temel olgu ise teknolojidir. Bu noktada ekonomik kazancı sağlayan sanayi medeniyeti akıl, teknoloji ve pozitivist toplumsal kültür üzerine biçimlenmiştir. Batı medeniyetinin modern paradigması kâr maksimizasyonunun en yüksek seviyede sağlanabilmesi için ekonomik büyümenin, yüksek tüketim talebinin korunması gereği bulunmaktadır. Ekonomi düşünce merkezli materyalist Batı medeniyeti, 21. yüzyıl çağ özelliğinde bu niteliklerinin yapısal bozukluklar içine girdiği ve yeniçağa hitap etmediği görülmeye başlanmıştır. Yeni dönem din, kültür, medeniyet, ahlak merkezli soyut değerleri toplum ve medeniyet bazında öne çıkaran bir dünya mahi-

yetine bürünmüştür. Batı medeniyetinin, ekonomi merkezli modern paradigmasını buna göre dönüştürme özelliğinden yoksun bulunması, dünyaya yön veren gücün 21. yüzyılda Batı medeniyetinin elinden çıkacağı işaretlerini vermektedir. Öte yandan İslam medeniyetinin “Tevhidi Düşünce” anlayışının bütüncül yapısı yani maddi değerler ile manevi değerleri birlikte bir bütün olarak ele alan sosyal düşünce yapısının, ekonomi, toplum, kültür ve sosyal dünyaya yönelik algısı yeni medeniyet arayışında öne çıkan yeni ilgi noktaları olarak belirlemektedir. Buna göre İslam medeniyetinin “Tevhidi Düşünce” anlayışının ekonomi ve toplum görüşü, çöküş sürecine girmiş Batı medeniyetinin madde merkezli ekonomi ve toplum görüşünün yetersizliğine karşı, yeni bir “doğumu” ifade eder gözükmektedir. Bu noktada Batı medeniyeti son dönemde post modern düşünce adı altında dini, manevi düşünce üzerinden hareketle sosyal alanın her boyutuna bu bilgiyi uyumlaştırma çabaları görülmektedir. Bu yaklaşımda Batı medeniyetini İslam medeniyetinin Tevhidi Düşüncesi”nin bütüncül bilgi anlayışının bir kopyasına, taklitçiliğine yönlendirmiş olmaktadır. Ancak modern ekonomi merkezli pozitivist mantığın, İslam medeniyetinin Tevhidi Düşünce”sinin bütüncül aklının ortaya koyduğu ekonomi ve toplum görüşünü sosyal kapasite itibariyle içselleştirmesi de mevcut haliyle mümkün görünmemektedir. Bundan dolayı, Batılı düşünürlerin belirttiği gibi, bu medeniyetin doğup, gelişim evrelerini tamamladığı ve artık şimdi hastalanıp son nefeslerini hızlıca alıp vermeye başlayan bir tablo içine girdiği söylenebilir. Bu noktada “Tevhidi Düşünce” anlayışına dayalı toplum görüşünün 21. yüzyıl sürecinin manasının olgusal gelişimi bağlamında dünyaya yeni bir model sunduğu belirtilebilir.

KAYNAKÇA

- BİLGİSEVEN, A. K. (1985). *Din sosyolojisi*. İstanbul: Filiz Kitapevi.
- BİLGİSEVEN, A. K. (2004). *İlm-i ledün (Genel teoloji)*. (2. baskı). İstanbul: Filiz Kitapevi.
- BOZKURT, V. (2004). *Sosyoloji, temeller, kavramlar, kurumlar*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- DURALI, Ş. T. (2011). *Sorun çağının anatomisi, çağımızın felsefe teşrihi*. Der: M.S. Genç. (2. Baskı) İstanbul: Şule Yayınları.
- FRANKL, G. (2003). *Batı uygarlığı ütopya ve trajedi, karşılaştırmalı medeniyetler tarihi*. (Çev. Y. Kaplan). İstanbul: Açılım Kitapevi..
- FRANK, A. G. (2005). Çıplak hegemon. (Çev.:İ.Türkmen). *Siyaset ve Toplum*, Sayı:2.
- GALBRAİTH, J. K. (1979). *The new industrial state*. (3. Baskı). Boston: Houghtoon Mifflin Company.
- GRÉAU, J. (2007). *Kapitalizmin geleceği*. Ankara: Dost Kitapevi.
- HAGENS, N. J. (2015). Enerji, Kredi ve Büyümenin Sorunu. *Dünyanın Durumu 2015, Sürdürülebilirliğin önündeki gizli tehditlerle yüzleşmek, Worldwatch Enstitüsü*. (Editör: Lisa Mastny). (Çev: Gülru Hotinli). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları:3414.
- HEKMAN, S. (1999). *Bilgi Sosyolojisi ve Hermeneutik, Mannheim, Gadamer, Foucault ve Derrida*. (Çev: H.Arslan, B.Balkız). İstanbul: Paradigma Yayınları.
- HOBBSAWM, E.J. (2003). *Sanayi ve imparatorluk*. (2. Baskı) Ankara: Dost Kitapevi.

- KASIM, K. & Cevizci, A. (2010). *Batı düşüncesi felsefi temelleri*. İstanbul: İSAM Yayınları.
- POLOMA, M. M. (1993). *Çağdaş sosyoloji kuramları*. (Çev: H.Erbaş). Ankara:Gündoğan Yayınları.
- NASR, S. H. (2004). *İslam ve modern insanın çıkmazı*. (Çev: A.Ünal-S.Büyükduru). İstanbul: İnsan Yayınları.
- ÖZAKPINAR, Y. (2003). *İslam medeniyeti ve Türk kültürü*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- ÖZAKPINAR, Y. (2002). *İnsan düşüncesinin boyutları*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- ŞİMŞEK, O. (2013). *Yeni ahlak toplumu*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- ŞİMŞEK, O. (2016). *Nizamülmülk. Türk-İslam tarihinde yönetim bilgeleri*. (Editör. M.Akçakaya). Gazi Kitapevi, 2016, Ankara.
- ŞİMŞEK, O.(2013). *Türk girişimciliğinin sosyolojisi*. Ankara: Otorite Yayınları.
- TAPSCOTT, D. (1998). *Dijital ekonomi*. İstanbul: Koç Sistem Yayınları.
- ÜLKEN, H. Z. (1995). *İslam düşüncesi, Türk düşüncesi tarihi araştırmalarına giriş*. İstanbul: Ülken Yayınları.